

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра японської філології

Кваліфікаційна робота магістра з японської філології

на тему:

Лексико-граматичний та лінгвокультурологічний аналіз промов

Шіндзо Абе

Допущено до захисту
« ___ » _____ року

Завідувач кафедри
японської філології

_____ Кравець К. П.

студентки групи МФЯп 59-19
факультету сходознавства
освітньо-професійної програми Японська
мова і література, англійська мова та
методика їх викладання
за спеціальністю 035 Філологія
спеціалізацією 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша –
японська

Бабійчук Анастасії Володимирівни
Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Сорокін Сергій Володимирович

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У КОНТЕКСТІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	8
1.1 Поняття політичного дискурсу	8
1.1.1 Особливості політичного дискурсу Японії	19
1.1.2 Роль запитань у японському політичному дискурсі.....	28
Висновки до розділу I	35
РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ	39
2.1 Особливості лексико-граматичного та лінгвокультурологічного аналізу	39
Висновки до розділу II.....	52
РОЗДІЛ III. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОМОВ ШІНДЗО АБЕ	56
3.1. Аналіз політичних промов Шіндзо Абе.....	56
Висновки до розділу III	71
ВИСНОВКИ	75
要約	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	80

ВСТУП

Статус держави становить собою сукупність образів, персоналій, результатів діяльності на міжнародній політичній арені, ефективність політики тощо. Ключовою особою, тобто представником держави, є або президент, або прем'єр-міністр, в залежності від устрою держави. Для представників держав найкращим варіантом для виступів і інформування населення, а також для створення зв'язків з електоратом найкраще підходять політичні промови.

Політичні промови поділяються на декілька типів в залежності від аудиторії, на яку вони націлені, а також цілей, які поставлені перед представником держави.

Велику частину таких промов складають урочисті та символічні промови. Зазвичай, в таких промовах не проводиться чітка політична лінія, оскільки вони здебільшого аполітичні, що не дозволяє зрозуміти політичний дискурс окремої держави та напрямок її діяльності, що, відповідно, не дає опонентам можливостей для проведення критики політичної діяльності.

Промови президентів та прем'єр-міністрів складаються спічрайтерами та проходять перевірку на спеціальних фокус-групах, що дозволяє приділити увагу та акцентувати її на тих частинах тексту, які найбільше вплинуть на аудиторію. Промови складаються таким чином, аби висвітлити певні моменти, для розуміння яких проводять спеціальні соціологічні дослідження. Також важливо вказати, що мас-медіа завжди цитують тільки окремі моменти з промов представників держав, тому спічрайтери та команда президента чи прем'єр-міністра відслідковують та моніторять статті головних ЗМІ держави та по всьому світу.

Можна вести довгі розмови про вплив промов політичних діячів. Одні промови швидко забудуться, інші будуть мати довготривалий ефект і з'являтися на шпальтах у ЗМІ і популярних висловлювань в Інтернеті, а також бути включеними до видань з найвидатнішими політичними промовами. Наприклад,

як багато промов президентів США, які згодом стало не просто популярними у всьому світі, а й цілими крилатими фразами. А оскільки всі, хто робить будь-який продукт або причетний до його створення, прагнуть до того, аби він мав довготривалий ефект, і те саме стосується всього, на що націлена політична комунікація [1, с. 523].

В наш час активно проходить масова політизація, політика проникає в усі сфери нашого життя. Така політизація суспільної свідомості, у свою чергу, приводить до того, що політичний дискурс трансформується і вдосконалюється через вплив політичної ситуації у світі та у конкретній державі та підлаштовується під політичну обстановку.

Вивченням структури політичного дискурсу займалися Є. Бакумова, Г. Почепцов, О. Іссерс, М. Карнаухова, А. Михальська, К. Бьорка тощо.

Такі політичні зміни ведуть за собою зміну свідомості громадян, які відображаються у мові та, відповідно, у політичному дискурсі. Зацікавленість до вивчення політичного дискурсу присутня у різних наукових дисциплінах

Основи теорії політичного дискурсу були закладені представниками кембриджської та оксфордської філософських шкіл у 50-ті рр. ХХ ст.. До класичних робіт з даної проблематики належать праці Т. ван Дейка, Ю. Хабермаса, Р. Барта, М. Фуко, Н. Ферклоу, П. Серіо, О. Баранова, О. Шейгал, Г. Почепцова.

За Карасиком, було проведено багато досліджень, в яких автори дають різне визначення поняттю «дискурс» у різноманітних наукових системах, що термін «дискурс» став ширшим за термін «мовлення» [14, с. 227].

Спостерігаючи за міжнародним політичним простором, можна зауважити, що система політичного спілкування та інструменти і механізми для його здійснення мають вплив на політичну ситуацію в окремих державах (наприклад, можна взяти до уваги політику таких двох політичних та економічних гігантів, як США та КНР, чії дії чи висловлювання так чи інакше будуть відобразитися

на політиці певних країн, або ж Німеччина, Росія, Японія, Іран тощо). Саме тому важливо вивчати і аналізувати подібні процеси у контексті когнітивної лінгвістики, психолінгвістики та психології, щоб запобігти спробам маніпулювання суспільною свідомістю під час політичної комунікації, оскільки це має вплив на державно-владні і правотворчі процеси в державі.

Актуальність теми полягає у проведенні лексико-граматичного та лінгвокультурологічного аналізу промов та їх роль у політичному дискурсі Японії. При цьому слід зазначити, що мовні аспекти політичних промов недостатньо вивчені, оскільки аналіз промов — це порівняно молода лінгвістична дисципліна.

Актуальність дослідження визначається необхідністю дослідження політичних промов, оскільки семантичне навантаження промов несе в собі певні цілі, які необхідні в конкретному політичному дискурсі, на якому базується політична комунікація певного соціуму чи певної культури. Політичний дискурс є важливою роллю у формуванні суспільної свідомості.

Вивчення політичного дискурсу з точки зору лінгвістики дає змогу зрозуміти, яка політична система стоїть за ним. Також лінгвістичний аналіз дає змогу підвищити ефективність політичної практики, поглибити вплив політичних промов на свідомість людей.

Для дослідження лінгвістичної та лінгвокультурологічної складової образу політичного лідера в якості мовного матеріалу послужили офіційні виступи прем'єр-міністра Японії за час його перебування на посаді. Важливо зазначити, що політичний дискурс прем'єр-міністра, беручи до уваги його політичні уподобання та спрямованість зовнішньої політики, впливає на світовий політичний дискурс, що пояснює актуальність і затребуваність досліджень в даному напрямку.

Об'єктом дослідження є програмні тексти виступів японського прем'єр-міністра як частини політичного дискурсу.

Предметом даного дослідження виступають фактори і функціональні особливості організації японського політичного дискурсу, за допомогою яких досягається мета комунікації.

Основна **мета** дослідження полягає у виявленні і лінгвістичному описі на матеріалі текстів програмних виступів японського прем'єр-міністра характерних комунікативних маркерів, що впливають на організацію політичного дискурсу.

Ця мета зумовила необхідність розв'язання таких конкретних **завдань**:

- 1) Проведення лексико-граматичного та лінгвокультурологічного аналізу політичних промов.
- 2) Розкриття поняття політичного дискурсу у контексті лексико-граматичної та лінгвокультурологічної парадигми.
- 3) Аналіз соціально-політичної комунікативної спрямованості публічних висловлювань японського прем'єр-міністра;
- 4) Виявлення характерних лексичних і структурних маркерів, що володіють смисловою релевантністю в контексті політичного дискурсу;
- 5) Вивчення особливостей соціально-політичної красномовності.
- 6) Опис особливостей сучасного японського політичного дискурсу.

Наукова новизна даного дослідження пов'язана з використанням комплексного лексико-граматичного та лінгвокультурологічного аналізу, який застосовується до публічних політичних виступів та промов.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть використовуватися на курсах загального мовознавства, практичного перекладу, галузевого перекладу, а також для подальшого вивчення особливостей японського політичного дискурсу.

Теоретична новизна отриманих результатів полягає у тому, що їх основи можуть бути використані на курсах загального мовознавства, лексикології, політології та соціології.

Для отримання результатів із даної магістерської роботи були використані наступні загальнонаукові, теоретичні та емпіричні **методи** дослідження, як:

- 1) Описовий метод (було дано точний і повний опис мовної одиниці);
- 2) Теоретичне дослідження (аналіз, синтез, порівняння лексичної одиниці у японській мові);
- 3) Дефініційний аналіз (аналіз значення лексичної одиниці у японській мові);
- 4) Психолінгвістичний метод (застосування лексичних одиниць і дослідження різних мовних асоціацій);
- 5) Компонентний аналіз (був застосований для опису значень слів. Зміст аналізу полягає в розщепленні значення слова на його елементарні смисли, які називають семами, або компонентами);
- 6) Аналіз наукової літератури (аналіз літературних джерел, що містять різноманітний фактичний матеріал).

Структура роботи. Робота логічно структурована і складається зі вступу, 3-х розділів з висновками до кожного з них, висновків усієї магістерської роботи, анотації, списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 74 сторінках.

РОЗДІЛ І. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У КОНТЕКСТІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

1.1 Поняття політичного дискурсу

Політика – це сфера людської діяльності, яка сама по собі є сукупністю мовленнєвих актів. Основна мета політичної комунікації полягає у здійсненні боротьби за владу. Поняття «влада» та «політик» відносять до базових концептів політичного дискурсу.

Загальновідомо, що в сучасній лінгвістиці широке застосування отримав термін «дискурс». Засновниками досліджень дискурсу вважають французьких лінгвістів Е. Бенвеніста і З. Харріса (50-ті роки ХХ століття). Завдяки первісній багатозначності цього терміна з часом розширилася і його семантика. Серед перших робіт, присвячених дискурсивному аналізу, були дослідження М. Фуко (1960-1970 рр.), пізніше виникнув критичний лінгвістичний підхід Р. Фаулера (1991), П. Чілтона (1985). Важливу роль у вивченні дискурсивного аналізу мали дослідження вчених з Австрії і Британії. Поступово на проблеми дослідження дискурсу звернули увагу і вітчизняні вчені. Однак, зважаючи на те, що дана галузь наукової дисципліни виявилася на стику інших наукових дисциплін (лінгвістика, прагмалінвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика, антропологія, літературознавство, лінгвокультурологія, філософія), дати чітке визначення даній категорії викликає деякі труднощі.

На сучасному етапі розвитку мовознавства можна констатувати, що теорія дискурсу стала самостійною міждисциплінарною областю.

Вчені виділяють два підходи до визначення поняття «дискурс». Згідно з першим підходом, дискурс розглядається як форма висловлювання і характеризується своїм членуванням і розрізненням. У форму його вираження може бути вкладено будь-який потрібний зміст; метамову і особлива граматику; спосіб опису предмета обговорення тощо. Ми думаємо, що даний підхід найкраще підходить для вивчення дискурсу як інструменту сугестії, в якій слово

виступає у ролі посередника влади і засобом досягнення будь-яких політичних цілей.

Другий підхід спрямований на внутрішню організацію елементів тексту, в якому дискурс постає як предмет дослідження «граматики тексту», що вивчає послідовність окремих висловлювань, тобто зв'язного тексту, діалогу, групи висловлювань, пов'язаних між собою за змістом; одиниці, яка за розміром перевершує фразу, висловлювання в глобальному сенсі.

За Теун ван Дейком політичний дискурс – це обмін думками, які є аргументованими та змістовними, щодо того, яке з декількох можливих рішень проблеми треба вжити задля вирішення суспільно-громадської проблеми [61, с.4].

На сьогоднішній день політичний дискурс активно вивчається не лише політологами та соціологами, але й лінгвістами. Він ґрунтується на інституційному спілкуванні і містить орієнтовані знаки (спеціальна лексика, фразеологія та пареміологія, абсолютно відмінне від особистісно орієнтованого семантичне навантаження тощо).

Політичний дискурс пересікається також із іншими видами дискурсів: науковий, юридичний, педагогічний, рекламний, художнім, побутовим, військовим, релігійним і звісно з дискурсом ЗМІ.

Вважається, що трактування подій – це основа політичного дискурсу. В його основі лежить раціональність, і з цієї точки зору він контрастує з іншими формами аналізу. Концептуально він багато в чому зобов'язаний семіотиці, лінгвістиці та філософській концепції, а також літературознавчому, соціологічному та політологічному аналізу. Способи використання та застосування теорії політичного дискурсу вказують на відповідні події та обставини, а також на тенденції в суспільстві, які існують на даний момент, та тенденції майбутнього.

За останні роки політологи, соціологи і лінгвісти приділяють увагу вивченню специфіки мови політики, як різновиду функціональної мови, оскільки роль мови в даній сфері життя постійно посилюється. Така тенденція породжує окремі синтетичні підходи до вивчення даної проблеми.

У сучасному мовознавстві політична лінгвістика – це один з напрямків, який має стрімкий розвиток. Мета політичної лінгвістики полягає у дослідженні політичного стану суспільства, суб'єктів політичної діяльності, комунікацією, мовленням. Це можна пояснити тим, що у сучасному суспільстві люди більше залучені у політичні процеси своєї держави, аніж будь-коли раніше, і, як результат, мають підвищений інтерес у політичній комунікації.

Неможливо заперечити той факт, що жоден політичний режим не може існувати без комунікації, що і є проявом зв'язку між мовою і політикою. Протягом всіх часів мова була найкращою та, мабуть, найголовнішою зброєю політиків. На відміну від інших сфер людської діяльності, з точки зору дискурсивного характеру можна охарактеризувати політику як сукупність мовних дій. В науковому середовищі існує думка, яка стверджує, що політична діяльність взагалі є мовною діяльністю (наприклад, цю думку відстоює Є. І. Шейгал [36], М. Едельман [54] тощо).

Потенціал новітніх інформаційних технологій дозволяє кваліфікувати сучасну політичну комунікацію в контексті наступу «інформаційної епохи». Віртуалізація політичного простору не лише відображає основні задуми соціальної та політичної орієнтації, але й використовує масову комунікацію для конструювання світу, який в подальшому втілюється у реальність для адресата.

Активне освітлення політичних подій і реалій держави у ЗМІ відкриває масу можливостей для маніпулювання громадською свідомістю, конструювання політичних реакцій і управління політичною активністю людей. Таким чином, маніпуляція – це «комунікативний вплив, який веде до актуалізації у об'єкта впливу певних мотиваційних станів (а разом з тим і почуттів, атітюдів,

стереотипів), які спонукають його до поведінки, яке бажане (вигідному) для суб'єкта впливу; при цьому не передбачається, що воно обов'язково повинно бути не вигідним для об'єкта впливу» [18]. В умовах реальної комунікації в політичній промові реалізується велика кількість маніпулятивних стратегій і тактик, які в умовах нових технічних можливостей, дозволяють застосовувати масові форми віртуального кодування.

Це призводить до виникнення проблем в організації способів подання інформаційних повідомлень та їх подальшої смислової інтерпретації. Публічні виступи політиків не тільки порушують комунікативні процеси, а й ставлять під сумнів сам механізм політичного впливу, що є особливим типом соціальної регуляції політичних конфліктів.

Політичний конфлікт – це одна з форм врегулювання політичного процесу, спосіб вирішення його протиріч. Ще однією формою політичного конфлікту є співробітництво чи суперництво.

Різноманітний світ політичних конфліктів потребує впорядкування та типології. Той чи інший тип конфлікту детермінований певним середовищем, тобто тим чи іншим видом суспільства, яке по-різному сприймає різні типи політичних конфліктів. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується підвищеною конфліктогенністю через наслідки правління колишньої влади і серйозних перешкод в реформуванні політичної системи сьогодення. Створення типології політичних конфліктів необхідно для отримання системної картини механізмів впливу політичної мови.

Для позначення взаємозв'язку мови і політики існує велика кількість термінів: мова політики [Д. Грабер, 47], політична мова [Баранов, 5], політичний дискурс [Філінський, 31], ідіополітичний дискурс [Паршин, 22], політична комунікація [Шейгал, 36], політологічна філологія [Демя'нков, 12].

Іншими словами при здійсненні політичної діяльності за допомогою мови відбувається інформування щодо нагальних політичних проблем, а також

переконання аудиторії в необхідності здійснення будь-яких дій для врегулювання проблем. Таким чином, за допомогою мовних засобів і досягається політична влада.

Більшість лінгвістів признають, що переконати – це основна функція політичного дискурсу. Паршин зазначає: «...кожен текст впливає на адресата з семіотичної точки зору. Але для політичного тексту мовленнєвий вплив – це основна ціль комунікації, на досягнення якої орієнтується вибір лінгвістичних засобів» [22, с.403].

Політичний дискурс охоплює велику кількість риторичних стратегій, тактик та мовних засобів; всі вони орієнтовані на цілі і залежать від конкретної мети, яку визначає сам політик. Отже, різноманітність дискурсивних стратегій знаходиться в центрі уваги лінгвістів та дослідників, які вивчають та аналізують політичний дискурс.

Зміст, вся інформація, яка передається мовою або її окремими одиницями, тобто семантичний простір політичного дискурсу складається з трьох типів знаків, до яких входять: спеціалізовані вербальні (антропоніми, політичні терміни), спеціалізовані невербальні (політичні символи) і неспеціалізовані, тобто ті, які спочатку не мали на меті використовуватися у даній сфері комунікації, але в результаті стійкого функціонування в ній придбали змістовну специфіку (особисті займенники) [27, с.49].

Слід зазначити, що однією з рис, які визначають політичну вербальну комунікацію є опосередкованість повідомлення міжтекстовими зв'язками. Вивчення тексту як комунікативної одиниці в цілому показує, що в реальності отримувач повідомлення стикається з такими явищами, як інтертекстуальність (включення в текст елементів інших текстів, тобто цитат, алюзій тощо), транстекстуальність (чіткий і розгорнутий зв'язок між текстами або невиражений і прихований як, наприклад, при створенні пародії), паратекстуальність (зв'язок тексту з його додатками, наприклад, ілюстраціями, графіками, таблицями,

коментарями тощо), метатекстуальність (зв'язок тексту з присутніми в ньому реаліями і персоналіями) [24, с.72]. Сюди також включене явище гіпертекстуальності, яке найбільше описується в роботах, присвячених електронній комунікації.

Характерними ознаками, притаманними лише політичному мовленню, є смислова невизначеність і неоднозначність, що дає опонентам та критикам менше підстав для оцінювання, обговорювання та зауважень; фантомність (багато знаків політичного мовлення позбавлені денотата), схильність до маніпулювання свідомістю, а також те, що багато політичних висловлювань можуть бути зрозумілі і трактовані лише обмеженим колом осіб, обраними.

Політична промова – це сильне джерело впливу для державних інститутів, які визначають політичні та соціальні пріоритети в суспільстві; це потужний інструмент формування політичного мислення та політичного «свідомості» нації, що дає змогу усім учасникам політичної діяльності набути певного політичного бачення.

Політик, який в своїй промові та висловлюваннях використовує різні знаки та символи, повинен вміти зацікавити аудиторію і знайти підхід, який би зміг створити інтерес у суспільстві. Таким чином, намагаючись зібрати якомога більше прихильників, він висловлює у промові аргументи, які не завжди логічні.

Чужі слова в мові політика, як правило, ідеологізовані, тому що це або посилення на висловлювання однодумця, або цитування політичного супротивника.

У політичній промові нерідко посиляються на відомих політиків, які з однієї сторони виступають в якості аргументу до висловлювання, а з іншої нерідко допомагають зміцнити свої позиції в боротьбі з ідеологічним опонентом, адже «Найважливішою функцією вербальної політичної агресії, яка визначає саму суть даного феномена, є її використання в якості зняття політичної боротьби.

З цієї загальної функції випливають такі приватні різновиди, як звинувачення, дискредитація, приниження, деморалізація політичного опонента» [35, с.105].

В залежності від ситуації, інколи просто дати зрозуміти слухачам, що позиція, яку захищає і на користь якої виступає політик, лежить в їх інтересах. Захищаючи ці інтереси, політичний діяч впливає і керує моральними установками слухачів, викликаючи певні емоції, граючи на почуттях громадського обов'язку.

Також одна з тактик – це висувати аргументи в присутності інших чи у діалозі, коли політик мовби не планує прямо впливати на свідомість людей, а просто розмірковує і ділиться своїм баченням щодо проблеми вголос у присутності інших.

За сприйняттям ситуації діляться на пасивні і активні, також з огляду на участь чи опір сугестії, або ж навіюванню, політика на слухача [39, с.179].

У випадку пасивного сприйняття сугестії слухачі очікують, що рівень побоювань, серйозність думки, яких торкається політик, і інтенсивність мовленнєвої сугестії будуть відповідати нормі. Таким чином особи, які мають високий рівень довіри, застосовують малоінтенсивні засоби, залишаючи сильніші засоби і стратегічні ходи на випадок, коли потрібно розширити аудиторію, прискорити вплив тощо. У ситуації з активним сприйняттям сугестії, сугеренд сприяє переконанню самого себе, особливо тоді, коли він покладає надії на те, що все відбувається переважно в його інтересах [1, с. 356].

У лінгвістичній літературі наведено два розуміння політичного дискурсу – широке і вузьке. Наприклад, Шейгал говорить, що це «будь-які мовні утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких підпадає під сферу політики» [35, с. 341]; за Герасименко це «сума мовних утворень в певному паралінгвістичному контексті – контексті політичної діяльності, політичних поглядів і переконань, включаючи негативні її прояви (ухилення від політичної діяльності, відсутність політичних переконань) [11, с. 21]; а за Барановим «сукупність дискурсивних практик, що

ідентифікують учасників політичного дискурсу як таких або формують конкретну тематику політичної комунікації» [7, с.209].

У якості мовного матеріалу використовують виступи політиків, політичних критиків та коментаторів, публікації в ЗМІ, різноманітні матеріали спеціалізованих видань, що стосуються політики чи так чи інакше торкаються політики. Завдяки такому підходу дослідження політичного дискурсу включає в себе розгляд всіх семіотичних систем мистецтва.

Є. І. Шейгал у своєму проведеному дослідженні вказує на три основні типи наявних лінгвістичних підходів до вивчення політичного дискурсу. Перший – описовий, тобто риторичний аналіз поведінки політиків. Другий – критичний, що означає виявлення соціальної нерівності, яка проявляється у дискурсі, та останній – когнітивний – аналіз концептів і фреймів політичного дискурсу [37, с.87].

Наприклад, М. В. Гаврилова виділяє такі типи лінгвістичного вивчення політичного дискурсу як лінгвокогнітивний, описовий, кількісний та критичний.

В основі лінгвокогнітивного методу «лежить припущення, людські когнітивні структури (сприйняття, мислення, мовлення, пам'ять, діяння) тісно пов'язані між собою в рамках одного завдання – пояснення процесів засвоєння, переробки і трансформації знань які, власне, визначають сутність людського розуму» [23, с.41]. Частиною когнітивного підходу є метафоричне моделювання, лінгвоідеологічний аналіз, моделювання політичного процесу, операційний код і когнітивне картування.

Лінгвоідеологічний аналіз політичного дискурсу зазвичай проводиться на матеріалі індивідуального дискурсу, завдяки чому в дискурсі політичного діяча спостерігається вплив різних ідеологій.

Мета лінгвокогнітивного методу полягає в поясненні, як в лінгвістичних структурах відображаються знання людини про світ, політичні уявлення, притаманні людині, соціальній групі або суспільству в цілому. За допомогою

когнітивного аналізу можна реконструювати погляди людини про зовнішній світ, його моральні і соціальні цінності, вподобання і антипатії, а також він дозволяє робити певні судження про політичну ситуацію, оскільки внутрішні моделі уявлення лідера (політика) про світ виявляються частиною політичної ситуації в державі та світі.

В рамках когнітивного методу досліджуються зв'язки мови і ідеології та стереотипи, які лежать в основі політичних упереджень. Дослідники та політологи відзначають, що в політичний дискурс контролюється основними ідеологіями – демократією, лібералізмом, соціалізмом, а також через суспільні соціальні та політичні позиції та моделями конкретних подій і комунікативних ситуацій.

Вчені запропонували два варіанти когнітивного підходу до аналізу політичного тексту: операційне кодування і когнітивне картування. Операційний код допомагає з'ясувати, як політик ставиться до тієї чи іншої події, мету його діяльності, методи досягнення поставлених цілей та як він налаштований в питаннях укладання угоди\здійснення обіцянок – позитивно чи негативно.

Когнітивне картування дозволяє виявити структуру політичного тексту, яка використовується для аналізу кризових політичних ситуацій, а також для моделювання мислення політиків.

В описовому методі до вивчення політичного дискурсу підходять з риторичної точки зору, що обумовлено основою метою і ціллю політичної промови і виступу – безпосередній вплив на аудиторію. Лінгвісти вивчають мовні засоби, які використовуються для безпосереднього впливу на аудиторію і нав'язування певних політичних переконань.

За допомогою лінгвістичних досліджень політичних промов в рамках лінгвопрагматики, лінгвісти вивчають риторичні стратегії в політичній діяльності, описують мовленнєву поведінку політика та його мовну особистість.

Лінгвостилістичний напрямок займається вивченням стилістично маркованих елементів мовної системи (просторічні слова; вузькоспеціалізовані терміни науки, техніки, ремесла, мистецтва; слова, які можуть бути вжиті лише у певному стилі мовлення) і властиві їм емоційні і експресивні компоненти змісту, конотації та асоціації з точки зору їх співвідношення з симпатіями і антипатіями мовця і системи його цінностей. [37, 107]

В ідеологічній і політичній літературі підбір слів і виразів – важливий інструмент влади для конструювання тієї політичної ситуації, про яку йде мова. Вибір граматичної форми або субстантивація дієслова (через のこと тощо), вибір пасивної чи активної форми дієслова – все це є політично значущим.

Таким чином, синтаксичні трансформування є політично значущими, оскільки вони не тільки здійснюють прихований вплив на сприйняття причинних відносин, але і приводять до переосмислення ситуації по відношенню до мовця і кола дійових осіб.

Варто зазначити, що вибір послідовності теж важливий, бо він здійснює безпосередній вплив на осмислення ситуації тим, хто отримує інформацію. Якщо змінити порядок характеристик чогось у промові, то можна змінити враження від промови на абсолютно протилежне. Також порядок значно впливає на запам'ятовування, таким чином, беручи до уваги цей психологічний факт, можна приблизно уявити, що саме з промови запам'ятується найбільше і що будуть пригадувати у звертаннях до політика.

За допомогою суперсегментних одиниць (інтонація, наголос, тон голосу) та емпізи мовець виділяє те, що, на його думку, є важливим [3, с.79]. Емпіза вказує і визначає нову інформацію.

Щодо кількісного методу, то можна розглядати метод контент-аналізу з лінгвістичної точки зору. Особливість контент-аналізу у тому, що він використовує тільки лінгвістичну інформацію про характеристики тексту і намагається визначити притаманні йому семантичні особливості. Мета контент-

аналізу полягає у зібранні зовнішніх кількісних характеристик тексту (слова та словосполучення), після чого робляться достовірні припущення стосовно сенсу та змістовності тексту промови, а також формуються висновки про особливості мислення і світосприйняття автора цього тексту, зокрема про його цілі, наміри, моральні та соціальні цінності і орієнтованість, бажання і прагнення тощо.

Також у контент-аналізі є така категорія, як концептуальна змінна (надалі – к-змінна) – це поняття, яке є центром статистичного дослідження. В даному випадку к-змінними можуть бути категорії політичної культури, демократії, національної ідеї, міжнародної політики, прав людини і інше. Якщо брати конкретний текст, тоді к-змінна буде представлена своїми значеннями – мовними представниками. Наприклад, к-змінна «місцеве самоуправління» може бути представлена в тексті такими мовними корелятами: самоврядування, комунальне управління, місцева демократія, місцеві закони, локальні закони префектури, управління місцевими громадами, місцеві представницькі органи (自治体 = 市役所、地元の平民主義、県の地元法律、公共団体など).

Абсолютна частота к-змінної визначається як сукупність абсолютних частот ее значень (мовних репрезентацій) [67, с.15].

Отже, для точності контент аналізу важливо визначити весь список значень, в іншому випадку будуть пропущені деякі входження к-змінної.

Критичний дискурс-аналіз – це новий напрямок у лінгвістиці. На думку «критичних лінгвістів», особливість сучасного суспільства полягає в тому, що домінування однієї соціальної групи відбувається не через примус, а через згоду, ідеологію, мову. Дискурс – це невід'ємна частина суспільних відносин, оскільки вона формує ці відносини і формується ними.

Отже, переглянувши лінгвістично орієнтовані методи дослідження політичного дискурсу, ми бачимо, що ці методи застосовуються для виявлення зв'язку між політикою і мовою, а також вони наглядно демонструють зростаючу тенденцію до міждисциплінарного вивчення політичного дискурсу.

На сьогоднішній день перед мовознавцями стоїть завдання описати риторичний ідеал політичного діяча та норми політичного дискурсу в окремих країнах світу.

1.1.1 Особливості політичного дискурсу Японії

Загальна тенденція уникати відкритого контролю – це яскрава характеристика японського політичного дискурсу.

У японському політичному дискурсі можна простежити, що співрозмовники намагаються не обмежувати один одного у безпосередніх відповідях на конкретну тему або у чітких висловлюваннях своєї думки щодо цієї теми.

Звідси випливає, що японський політичний дискурс не має форми аргументу і не будується покроково та логічно з чітко зазначеними думками.

Незважаючи на очевидний вплив європейської риторики, в якій головною вважається лаконічність, логічність, простота і зрозумілість мови, у японському політичному дискурсі традиція висловлювати свою думку некатегорично, ненав'язливо, імперативно-пом'якшеною, у синтаксично ускладненій формі все ще зберігається.

Громадські виступи японських політичних діячів традиційно є однією з найконсервативніших форм комунікації в Японії, що знаходить своє відображення, як у використанні застарілих граматичних форм, так і в застосуванні форм підвищеного рівня ввічливості японської мови, а також засобів мови, що демонструють певну політичну спрямованість.

Очевидно, що виступи завжди підготовлені не тільки у змістовному плані, але і у формальному теж. Кожен виступ має єдину тему, загальну та конкретну цілі. Необізнаність у темі розмови, психологічних особливостях співрозмовників та аудиторії, професійні, політичні, релігійні розбіжності приводять до виникнення комунікативних бар'єрів – смислових, стилістичних та фонетичних.

Суспільно-політичні виступи політичних діячів визначаються як особливий, змістовно обґрунтований жанр політичної комунікації. Найбільш спільні характеристики відкритого виступу пов'язані зі специфічним логіко-мовленнєвим замислом текстів, в основі якого покладена спрямованість виступу на системні зміни соціальної дійсності.

Суспільно-політичний виступ в цілому орієнтується на існуючі стандарти і норми. Вважається, що суспільно-політичні виступи японських політичних діячів є різновидом підготовленого монологічного мовлення. У японському монологічному мовленні можна виділити такі особливості як цілеспрямованість, безперервність, послідовність і логічність, а також смислова закінченість, виразність і точність.

При цьому треба зазначити, що мета будь-якого суспільно-політичного виступу – це завжди вчинення психологічного впливу на аудиторію для формування певної громадської думки.

Суспільно-політичні виступи є дуже консервативною формою комунікації в Японії, оскільки в них можна знайти деякі архаїчні елементи японської мови, такі як суфікс нейтрально-ввічливого стилю спілкування さ ん (пан), що відповідає сучасному 氏 (пан) в суспільно-політичній промові, старі форми нейтрально-ввічливого дієслова ます як まする, ますれ, і засновані на запозиченнях з китайської мови форми ввічливості, які перейшли в область розмовної мови тощо. Також можна зауважити, що навіть в у сферу суспільно-політичних промов проникають деякі західноєвропейські запозичені слова, використання яких зазвичай розглядається як признак високої освіченості та кваліфікації, якісної правильної освіти і великого кола інтересів.

Політична мова не багата метафоричними висловами, особливо в окремих формах вираження. Крім того, через специфіку виховання та надмірного заохочення до збереження традиційних цінностей та колективізму навіть у мові

найбільш розвинених людей японського суспільства є певна нестача індивідуальності, і ми можемо сказати, що індивідуальність принесена в жертву на користь спільних цінностей. Незважаючи на запозичення деяких європейських риторичних елементів, традиційні мовні особливості, названі в японській мові 曖昧 (aimai – туманний, невизначений), часто використовуються в незаперечних формах, довгих фразах з дуже складною синтаксичною структурою речення і деяких звичайних мовних формах.

Можна висунути припущення, що основним завданням громадських виступів політичних діячів є не спроба формування у аудиторії цілісної ідеологічної моделі, а мотивування адресатів до створення образу влади, підкреслення особливого культурно-мовного статусу адресанта і легітимація існуючого політичного курсу. При вербалізації нових смислів враховуються нормативи мовної культури, характерні для даного історичного періоду.

У текстах публічних виступів політичних діячів зазвичай присутні не тільки способи опису мислення і розуміння навколишньої дійсності, а й широкий спектр прийомів прихованої обіцянки і політичний натяк.

Тексти японських суспільно-політичних виступів зазвичай мають на меті активне схвалення з боку аудиторії, вони не передбачають переконання аудиторії, яка скептично налаштована, на свою сторону. Рамки суспільно-політичного дискурсу визначаються безпосередньо змістом висловлювань самого адресанта, а не правилами і традиціями публічної політичної дії. Таким чином, суспільно-політичний дискурс, який домінує у країні, висувається як загальнонаціональний з повним ігноруванням його політико-ідеологічних опонентів.

На рівні текстів політичних лідерів на розвиток політико-комунікативного жанру великий вплив має в більшій мірі не тільки риторична, але і політико-ідеологічна логіка. Вирішальне значення несе в собі зміст попередньо сформованих ідеологем, а суспільно-політичний виступ зберігає свої політично-орієнтовані функції. В результаті чого аудиторія не може сприйняти діалогічне

мовлення, оскільки в неї відсутні соціальна рефлексія та самооцінка, які є важливими для даного типу дискурсу.

У більшості випадків ключові ідеї виступу оголошуються на його початку. Далі у свідомості адресата вони закріплюються шляхом різноманітних, в тому числі асоціативних повторів, тобто, можна сказати, що мають значення не стільки переконання, скільки сугестія. Установка на пояснення і розвиток основних думок як правило відсутня, або ж підпорядкована задачам емоційного впливу на аудиторію. Інколи розгорнута ідеологічна аргументація використовується політиком, але в цілому завдяки особливостям японського суспільства вона не є характерною для японського політичного дискурсу. Можна сказати, що вона допустима в рамках канону цього жанру, але це не обов'язкова його складова.

Завдання вербалізації політико-ідеологічних орієнтирів, які є значимими для прихильників діючого політичного курсу влади, має пріоритет перед завданнями переконання загальнонаціональної аудиторії.

У той же час стиль текстів тільки на малу частину визначається стилістикою діалогу з текстами інших дискурсів публічного політичного простору Японії. Він обумовлений самостійним розвитком специфічної мовної культури влади, в рамках якої риторика має не методологічну, а тільки інструментальну значимість. Риторично обумовлені моделі комунікативного дії присутні, проте не домінують.

Цільові установки мови спрямовані на здійснення ефективної трансляції вже сформованих в існуючому дискурсі влади моделей і способів розуміння реальності, а не на роздуми (пошук нових смислів). Прийоми і техніки для побудови мови у політичній промові практично необмежені. Існують як традиційні прийоми і техніки (безпосередня оцінка, натяк, міфологізація, драматизація і т. п.), так і не зовсім характерні для даного жанру способи мовного втілення сенсу (елементи метафоричного моделювання, техніки комерційної

реклами західного зразка, контекстно-семантичні прийоми акцентуації сенсу). Активно використовується ритуальна мова, але як допоміжний засіб побудови текстів.

Наприклад, можна виділити наступні композиційні елементи виступів японських політичних діячів. Вступ розбито на фрагменти: ритуальна частина – звернення, вітання та вступ з визначенням теми і проблеми; основна частина; висновок з перефразування основної тези, посиленням його емоційної складової.

Так, наприклад, виступ прем'єр-міністр зазвичай починається з привітання присутніх. Основна частина виступу включає:

- 1) продовження реформ;
- 2) зміцнення економіки, державного бюджету і соціальної безпеки в повному обсязі;
- 3) міжнародна політика і національна політика безпеки, заснована на почутті відповідальності;

У висновку зазвичай підсумовуються основні положення своєї політичної програми.

Як і будь-яка інша мовленнєва дія, промова японською мовою являє собою складну багаторівневу структуру, яка поєднує в собі як і соціокультурні, так і лінгвокраїнознавчі особливості японської мови.

Серед соціокультурних особливостей можна виділити наступні:

- традиція ввічливого мовлення (敬語：謙讓語、尊敬語、丁寧語);
- відсутність «я-концепції»;
- самоконтроль;
- відсутність емоційного забарвлення мовлення;
- детальна підготовка тексту;
- відповідність письмового тексту усному повідомленню.

У виступі, який характерний японському політичному соціумі, можна відслідкувати специфічні мовні явища, які характерні даному жанру виступів (фонетика, лексика, граматика, політичні та соціальні реалії), беззаперечне слідування правилам японського виступу (коли так як почати і закінчити розмову, як правильно звертатися до співрозмовника, на які теми варто робити виступи), використання та реагування на різні типи питань та зауважень, використання вмінь компенсаторної компетенції (повтори, повторних запитань тощо) під час виникнення труднощів в процесі виступу, фонетичні особливості японської мови.

У японських політичних виступах лексика традиційно характеризується своєю ідеологізованістю, що обумовлено тим, що в реальній дійсності справді присутня ідеологізованість. Тобто, це означає, що японський політичний виступ характеризується використанням лексики, яка відображає традиційні цінності японського суспільства.

Тому у політичних виступах японських діячів найчастіше фігурують такі слова: Японія, японський народ, демократія, безпека, відповідальність, соціальний, реформа (日本、日本国民、民主主義、安全、責任、社会的、改革).

Підсумувавши, можна сказати, що японський політичний виступ характеризується правильністю, великою кількістю мовних зворотів з кейго, а постійна повторюваність цих форм ввічливості перенавантажує і нагромаджує мову, робить її монотонною, оскільки переважна частина мовленнєвого потоку складається з таких зворотів і словосполучень і не несе ніякого смислового навантаження.

«本日は、「新たな開発目標の時代とユニバーサル・ヘルス・カバレッジ：強靱で持続可能な保健システムの構築を目指して」に御出席頂き、心より感謝申し上げます。」

«Я б хотів розпочати зі своєї щирої подяки всім, хто прийшов на сьогоднішню міжнародну конференцію «Інформаційне повідомлення про здоров'я в нову епоху розвитку: на шляху побудови стійких систем охорони здоров'я». (З виступу Шіндзо Абе 16 грудня 2015 року на міжнародній конференції призначеній питанням охорони здоров'я)

Іншим прикладом стилістичного ускладнення мовлення, який характерний не тільки для публічних виступів політичних діячів, а взагалі для публічних промов є перетворення поєднань з дієсловом $\sim$ する в звичайні словосполучення з прямим додатком. Наприклад, 選択する (вибирати) перетворюється в 選択をする, а інколи $\sim$ する заміняється на ввічливо-скромний еквівалент $\sim$ 致す, і тоді дієслово стає наступним 選択を致す.

Також для японських політичних виступів характерна архаїчність парламентської мови, тобто вислови, форми дієслів або граматики, яка не зустрічається ніде, окрім політичної мови. Наприклад, のみならず чи ざるをえない на いえども.

Для японських політичних промов можна виділити такі лексичні засоби маніпулювання:

- повторювання фраз-кліше зі словом Японія (日本を変える – змінити Японію, 日本を守る – захистити Японію). Такі фрази застосовуються на початку і в кінці і це допомагає реалізувати тактику впливу на почуття публіки;
「日本人の命をしっかりと守ってきます。日本の領土、美しい海は断固として守り抜く」。

«Ми будемо захищати життя японців. Ми будемо твердо стояти на захисті наших територій, нашого прекрасного моря» (З промови Абе Шіндзо на виборах до верхньої палати у 2013р.).

- емоційно-забарвлена лексика, яка допомагає навіювати публіці свою позицію або позицію своєї партії по відношенню до дій опозиції;

「今度の知事選挙で原発の問題はテーマではないという人がおりますが、冗談ではない」。

«Я вважаю, що на прийдешніх виборах обговорення проблеми атомної електроенергії – це не тема, як вважають деякі люди, хоча **це не жарти**».

- вирази модальності, які часто проявляються через *なければならぬ*. Визначаючи в своїх промовах цілі і проблеми, які потрібно вирішити, японські політики вже проявляють себе як лідери [57].

З граматичних засобів маніпулювання можна назвати використання в промовах службових частин *～んです*、*～んですよ*、*～よ* , які несуть в собі емоційне забарвлення впевненості, твердості, рішучості. За допомогою цих частин японські політики реалізують тактику самопрезентації.

Також до граматичних засобів маніпулювання можна віднести використання допоміжного дієслова *～てしまう*. Ця граматична форма означає повне закінчення дії, або інше значення – повне закінчення дії і настання нового (несприятливого) стану в результаті попередньої закінченої дії. Використовується для дискредитації партії-конкурента тощо.

Також риторичні питання, які політики часто використовують у своїх виступах. 「皆さんはね、政党にそんなことをしてもらうために、税金を渡してるんですか。違うでしょう」。

«Громадяни, хіба ви сплачуєте податки, аби влада так чинила ? Це ж насправді не так».

Ще однією особливістю японського політичного дискурсу є відсутність жаргонної лексики та мовленнєвої агресії. Свого опонента дискредитують не шляхом агресивних промов, а за допомогою аргументативної стратегії, негативних статистичних даних, які ставлять під сумнів ефективність діючої політичної партії. Найчастіше використовують тактики маніпулювання патріотичними почуттями громадян, навіювання асоціацій по типу «виграє моя партія – виграєте і ви», а також висловлення прихованих контекстів.

Кожен політик має свій стиль спілкування з виборцями; хтось активно використовує соціальні мережі, хтось багато жартує, інший навпаки використовує багато виразів з ввічливого мовлення і не обмежує ними лише вступ чи закінчення виступу. Важливо запевняти публіку у достовірності та правдивості інформації, використовуючи стверджувальні частинки.

Кінцевою метою політичної комунікації є не інформування та передача нейтральних відомостей, а формування наперед визначеного відношення аудиторії до тієї чи іншої ідеї, особистості, події, факту.

У політичній комунікативістиці подібне використання мови для прихованого впливу на адресата в інтересах мовця прийнято називати мовним маніпулюванням. [26, с.49].

Всі політичні лідери в своїх виступах орієнтуються на обговорення і вирішення найбільш значущих тем: економіка, обороноздатність країни, відносини з іншими державами, які для всіх політичних лідерів є загальними.

1.1.2 Роль запитань у японському політичному дискурсі

За словами Накаджіми, політичному дискурсу Японії характерна послідовність «питання-відповідь», репліки і промови в якому займають чимало часу, але не демонструють чітких аргументів, вирішень проблем чи справжніх дебатів [56, с.51].

Групові обговорення проблем використовуються для контролю інших співрозмовників. Такі дискусії, проведені між декількома учасниками, які включали в себе японських політиків, економістів та професійних модераторів, були зняті в одній з японських телепрограм та транскрибовані. Питання ідентифікуються та класифікуються на декілька синтаксичних форм, а форми запитань вивчаються завдяки даним.

Спосіб постановки питань та відповідей кількісно та якісно аналізується з метою визначення ступеню здійснюваного контролю та ролі питань як маркерів диспутів.

Такі дослідження показують, що в японському політичному дискурсі запитання, які характеризуються більшою двозначністю по відношенню до бажаних відповідей, стоять в пріоритеті та частіше використовуються разом з супrasegmentними характеристиками та нелінгвістичними прийомами

Також можна прослідкувати загальну тенденцію уникати очевидного контролю та конфлікту, яка символізує характерний тип аргументації в японському стилі.

У дослідженні Йокоти розглядаються послідовності відповідей на питання в японському політичному дискурсі. Зокрема, дослідження вивчає, як питання використовуються для контролю адресатів. Доповідач намагається контролювати адресата, нав'язуючи тему та мовленнєвий акт наступного звороту. Японські політичні експерти часто знають про ці міркування і можуть протистояти такому контролю. Це дослідження показує лінгвістичні стратегії,

які оратори та адресати використовують у таких взаємодіях, та описує різні ступені контролю та співпраці, які конкретно визначають мовні структури [64].

Питання, як правило, розглядаються як запити інформації або уваги і включають запити про підтвердження, згоду, роз'яснення, визнання та підтвердження. Ідентифікація питання насправді передбачає вивчення ступеня контролю, який здійснює оратор. Як правило, у багатьох мовах питання та їх функції сигналізуються певними мовними структурами.

На жаль, немає чіткого визначення щодо того, що насправді є маркером питання у випадку японської мови, яка не має такої чіткої граматичної системи запитань, як, наприклад, англійська, де форми питань явно позначені питальними словами або предметною інверсією дієслова.

Накаджімою прийнята категоризація, яка стверджує, що питання у японській мові позначені такими формальними ознаками, як частинка-заклучна пропозиція か (питання так\ні), наростаюча інтонація (просодичні питання), використання запитальних слів (чому\як) та тегоподібні запитання ね та でしょう. Хоча немає чіткої згоди щодо того, чи достатньо цих критеріїв для того, щоб охарактеризувати дане речення як питання, це твердження, як правило, підтримали декілька інших японських лінгвістів.

Спираючись на категоризацію Накаджіми, яка була підкоректована для складання більш чітких і детальних висновків, поверхневій мовленнєвій структурі, які визначають висловлювання як питання у стенограмі, перераховані з такими прикладами:

- 1) Граматичні так\ні питання, марковані запитальною частинкою か:

彼は政治ですか – він політик ?

- 2) Просодичні питання, розповідне речення без використання частинки か або ね чи でしょう, а лише з маркером підвищення інтонації:

彼らがそう言いました

- 3) Питання чому\як, марковані запитальними словами, ймовірно частинкою か і які поділяються на два типи:

I. Обширні, які не ставлять на мені отримати конкретну особливу інформацію, а лише запитують що\чому\як:

これをどうやってしますか

II. Вузькі, з запитаннями хто\де\який\коли, які вимагають конкретної інформації, на яку у адресата є відповідь:

この情報をいつ聞いましたか

- 4) Питання з ярликами, розповідне речення з частинкою ね або допоміжним модальним засобом でしょう

これは本当ですね

それは本当でしょう

Тобто, частинка ね, для якої не характерний підйом інтонації та наголосом, але натомість їй притаманний зоровий контакт, що спонукає адресата (співрозмовника, опонента тощо) відповісти оратору нетиповим способом або ж неочікувану відповідь. Отже, впливає, що ね іноді супроводжується неочікуваними для контексту розмови змінами, навіть коли оратор цього не очікує. Однак, оратор може також скористатися можливістю того, що частинка ね в запитанні не обов'язково спонукає відповідь.

Такі питання, яким властива висока ступінь контролю, оскільки в даному типі запитань неможливо ухилитися від чіткої відповіді, рідко використовуються у японському політичному дискурсі; чому ж питання використовуються помірно; найчастіше можна помітити використання тегоподібних запитань, оскільки вони є не однозначними в плані здійснення контролю.

Ми можемо припустити, що спосіб контролю адресатів запитаннями насправді є опосередкованим, оскільки він здійснюється не за допомогою запитань відкритого контролю, а, швидше, самі запитання мають неоднозначність у плані бажаної відповіді адресата.

Ця загальна тенденція відкрито не проявляти контроль, яка здійснюється способом постановки запитань в японському дискурсі – це, власне, одна із значущих характеристик дискурсу як аргументу. Без попереднього висловлювання з очевидним контролем учасники відносно вільні в тому, аби висловлювати власну думку; як результат, вона може і не стосуватися загальної теми дебатів чи попередньо заданого запитання. Одна думка не обов'язково ґрунтується на основі попередньої.

Отже, дискусія – це не логічно побудований на основі попередньо викладених думок аргумент. Як зазначають багато японських лінгвістів, спосіб відповіді «так» або «ні» у запитаннях такого японською мовою відрізняється від того, як це робиться у більшості інших мов [52]. Японці, які вивчають інші мови, часто зіштовхуються з труднощами у розумінні цієї різниці і часто роблять помилки, відповідаючи такі на запитання іншою мовою.

Наприклад, відповідаючи на запитання «Ти не йдеш?» так або ні, люди, які спілкуються англійською, іспанською, українською тощо, які не мають наміру кудись йти, відповідають «Ні, я збираюся». Однак у японській мові відповідь буде протилежною, ніж в інших мовах, оскільки «Так, я йду» для них звучить суперечливо, але у японській мові це цілком природно. У японській мові «Так» означає «Те, що ви щойно сказали, є достовірним\правильним», а «Ні» натомість

позначає «Те, що ви щойно сказали, неправильне ». Японці повинні або відповідати згодою на сказане, або заперечувати те, що сказав співрозмовник, а не погоджуватися з пропозиційним змістом питання.

Іншими словами, відповідати «Ні» на запитання такого типу у японській мові – це те ж саме, що відмовляти людини в цілому, що у японському суспільстві вважається неввічливим, в якому люди схильні надавати надзвичайної важливості гармонії спілкування. В цілому, це може розглядатись як потенційний ризик видатися співрозмовнику грубим, якщо ви взагалі задаєте запитання типу так\ні, що взагалі може закінчитись тим, ніби ви «погрожуєте» репутації свого співрозмовника, змушуючи його показувати свою згоду\незгоду вашому запитанню.

Через таке небажання загрозувати репутації інших людей, японські спікери схильні уникати безпосередніх запитань «Так/Ні». Такі питання рідко проглядаються у японському політичному дискурсі, а тегоподібні запитання завдяки своїй неоднозначності вважаються кращими у дискурсі. Це цілком можна пояснити особливістю японської мови і японськими культурними цінностями.

Як ми вже попередньо зазначили, у структурі японської мови питання здебільшого лексикалізовані кінцевими частинками, такими як か та ね . Останнім часом ці кінцеві частинки потрапляють у поле зору не лише лінгвістів, а й аналітиків промов, які визнають їх унікальність як мовної структури. Ці кінцеві частинки можуть позначати почуття чи ставлення адресанта до співрозмовника.

Справа в тому, що розміщення питальних маркерів, тобто кінцевих частинок, дозволяє ораторам в останній момент вирішити, яку саме кінцеву частинку використовувати. Іншими словами, залежно від виразу обличчя адресата, оратор може змінити свій вихідний намір із запитання на ствердження

свої думки. У будь-якому випадку, кінцева частинка, обрана для використання, вказує на емоційну схильність оратора.

У японській розмові, як і всюди, хоча в різній мірі, відносини між учасниками мають велике значення. Будь-який явний конфлікт між доповідачем та адресатом може поставити під загрозу гармонію взаємодії. У Японії розмова – це спосіб створення та зміцнення емоційних зв'язків. Тому явне висловлення суперечливої думки розглядається як табу.

У всьому японському дискурсі уникнення відвертого контролю та явного конфлікту є прикладом вибору та використання типів запитань. Аналіз японського політичного дискурсу підтримує цю культурну концепцію, вказуючи, як ретельно вибираються типи запитань, щоб пом'якшити потенційний конфлікт під час політичних дискусій.

Японські погляди на вербальну комунікацію також можуть вплинути на використання різних типів запитань учасниками політичних зустрічей. Наприклад, Редді припустив, що хоча американці вважають, що головна відповідальність за успішне спілкування лежить на ораторах, японці вважають, що це покладається на слухача [60]. У своєму порівнянні англійської та японської писемності Хіндс стверджує, що в англійській писемності вся відповідальність лежить на письменнику, який повинен дати зрозуміти себе, тоді як в японському письмі читач бере на себе остаточну відповідальність, оскільки багато чого залишається за читачем – інтерпретувати значення написаного [49].

Отже, можна зробити висновок, що на відміну від українського політичного дискурсу, у японському дискурсі не характерні питання, на які треба відповідати напряму. І хоча вміння ухилятися від конкретних відповідей – це спільна риса політичного дискурсу загалом, однак в українському, американському тощо дискурсах від політика все ще очікують конкретизовану відповідь на поставлене запитання, тоді як у японському дискурсі ухиляння від

конкретної відповіді виявляється цілком природнім, бо йому самому характерна невизначеність і неточність у запитаннях.

Уникнення відкритого контролю теж пояснюється способом постановки запитань, а завдяки іншій граматичній побудові речення та можливості змінити кінцеві частинки почати формувати відповідь на запитання з самого початку неможливе.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Отже, ми встановили, що політичний дискурс – це спосіб експлікації соціально-суспільної реальності через політику. Політичний дискурс містить в собі практичну мовленнєву діяльність з відповідними текстами, концептами та поняттями, які служать в контексті політичного процесу. Для нього характерний особливий вокабуляр, смислові зв'язки між певними політичними концептами, метафорами, особлива побудова думок. У політичному дискурсі ключовою фігурою ж політик, а політичний дискурс – це вираження відносин між людиною та суспільством.

Ми визначили, що політичний дискурс стає популярним об'єктом досліджень у різних мовах. Значне посилення ролі політики у міжнародних відносинах, перебування дипломатичних відносин великих держав у центрі уваги засобів масової інформації, вивчення політології, конфліктології і останнім часом нової дисципліни – іміджелогії – зумовило різке зростання інтересу до вивчення політичного дискурсу, що зумовлює появу нового напрямку у мовознавстві, а саме політичної лінгвістики. Метою політичної лінгвістики є дослідження політичного стану суспільства, суб'єктів політичної діяльності, комунікації, мовлення.

Відповідно, що політичний дискурс обмежений політико-професійними рамками діяльності політиків і є один з видів інституційного дискурсу. Для досягнення політичних цілей використовують різноманітні риторичні стратегії, тактики, мовні засоби, психологічні трюки, які орієнтовані на досягнення цілей і мети, що визначається політиком чи політичною партією.

Ми виявили, що ознаками, в цілому притаманними лише політичному мовленню, є смислова невизначеність і неоднозначність, що допомагає політикам бути неконкретними і туманними у своїх промовах, не даючи ніяких чітких гарантій стосовно їх висловлюванням.

Для японського політичного мовлення характерними є особливості, які відрізняються від політичного мовлення інших держав, постановки питання і відповідей, в яких відповіді і промови в цілому займають багато відведеного для цього часу, але в них немає чітко висловлених аргументів, рішення певних проблем чи лінії дебатів між політичними опонентами. У японському політичному дискурсі для того, аби зменшити напругу між політиками-суперниками і звести до мінімум потенційний конфлікт, типи запитань підбираються ретельно і таким чином, аби уникнути зустрічного гострого питання у відповідь, оскільки давати на них чіткі відповіді і аргументувати свою позицію не прийнято.

Тобто, існує загальна тенденція уникати очевидного контролю та конфлікту, що можна віднести до характерного типу аргументації в японському стилі.

Ми визначили, що політичні виступи японських політичних діячів традиційно є однією з найконсервативніших форм комунікації в Японії, в яких можна знайти певні застарілі елементи японської мови, нерелевантні запозичення з китайської тощо.

Мета, яку ставлять перед собою у промовах і японських суспільно-політичних виступів – отримати позитивне схвалення і відгук аудиторії. Зокрема в них немає цілі переконати адресата, який з самого початку був негативно налаштований на так би мовити діалог між громадськістю і політиком.

До соціокультурних особливостей японського політичного мовлення входять наступні: ввічливе мовлення (敬語 : 謙讓語、尊敬語、丁寧語); самоконтроль оратора, відсутність емоційно-зabarвленої лексики, відсутність «я-концепції», тобто на передній план завжди ставлять Японію, її громадян і не вживають фраз на кшталт «я зроблю, я скажу, я обіцяю», замість цього говорять у множинній формі «ми», детальна підготовка тексту.

Протягом аналізу політичних виступів ми виявили, що, слухаючи японську політичну промову, можна прослідкувати, що політики беззаперечно слідують

правилам японського виступу – знають, коли почати і закінчити розмову, яким чином звертатися до співрозмовника, яку тему обрати для виступу чи дискусії, який тип запитання поставити і де, в який момент варто згадати певні соціальні та політичні реалії країни та коли доречно використати риторичні фігури як повтори, анафори, антитези і інші.

У японських політичних виступах використовують ідеологізовану лексику, що пояснюється тим, що в житті японців ідеологізованість присутня завжди. Іншими словами, у політичному виступі використовують лексику, яка відображає традиційні цінності японського суспільства.

Можна сказати, що японському політичному виступу характерна правильність, велика кількістю мовних зворотів з кейго, а оскільки часте використання форм ввічливості перенавантажує мову, то промова стає монотонною і значна її частина не несе в собі ніякого смислового навантаження.

Ми вважаємо за необхідне згадати, що важливою частиною японського політичного дискурсу, яку обов'язково потрібно згадати, це специфічна послідовність і постановка питань-відповідей. Якщо прослідкувати за їх послідовністю, можна помітити, що промовець задає питанням-відповідям особливий порядок, що розглядається як можливість контролю над адресатом, тому що таким чином він нав'язує йому тему та мовленнєвий акт наступного звороту. Досвідчені політики і спеціалісти, що готують промови і приблизну схему дебатів, знають про таку особливість політичних промов, тому завчасно можуть уникнути направлено на них контролю або навпаки використати це на свою користь.

Ми також дійшли висновку, що особливістю японського політичного дискурсу є відсутність жаргонної лексики та мовленнєвої агресії, а японські політики дискредитують своїх суперників не через палкі, агресивні промови, а наводячи негативну статистику їх професійної діяльності. Таким чином можна поставити під сумнів діяльність чинної політичної партії.

Ми прослідкували, що серед тактик маніпулювання виборцями використовують тактику маніпулювання патріотичними почуттям громадян, що в силу культурних особливостей та специфічного виховання має великий вплив на японців. Кожен політик має свій особливий стиль спілкування з електоратом, але спільним для всіх є те, що вони активно намагаються заповнити виборців у правдивості наданої ними інформації та у тому, що лише вони працюють на благо держави та її громадян. Хтось може робити це активно користуючись соціальними мережами (серед реклами японських політиків популярний сервіс-платформа стрімінгу і відеороликів YouTube), хтось намагається завоювати прихильність виборців через жарти та шляхом маніпулювання критичними ситуаціями сьогодення.

Отже, ми дійшли висновку, що основною і головною метою політичної комунікації є правильне і потрібне політичній партії чи політику формування наперед визначеного відношення аудиторії стосовно певного питання, події, партії чи особистості.

РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

2.1 Особливості лексико-граматичного та лінгвокультурологічного аналізу

Теорія лексичної граматики як особливий аспект граматики, що дозволяє осмислити мовні механізми взаємодії лексичної семантики слова і його граматичних значень, оформилася порівняно недавно, хоча окремі факти цієї взаємодії завжди в тій чи іншій мірі були присутні і отримували своє відображення в різних розділах вивчення мов в школах та ВНЗ.

Це було обумовлено тим, що лексика і граMATика як підсистеми мови виявляють характеристики, властиві тільки їм, демонструють специфічні способи вираження тієї інформації, яка передається граMATикою і лексикою і акумулюється ними, забезпечуючи функціонування мови в цілому.

В результаті, можливим вважалося описувати граMATику та лексику окремо одна від одної. На наш погляд, такий підхід – чи то дослідний принцип або методичний прийом – цілком обґрунтований, але при цьому він не відображав онтологічної єдності лексики та граMATики, які, по суті, є взаємопов'язаними як зміст і форма в мові: лексика – це концептуальний зміст, а граMATика – це концептуальна структура (форма). Протиставлення лексики і граMATики багато в чому умовне, оскільки вони є підсистемами по відношенню до мови як до природної системи. А це означає, що в системі мови граMATика і лексика злиті воедино і властивості їх одиниць часом не можуть бути розділені.

Тому важливо сформулювати системне уявлення не тільки про окремі мовні рівні(підсистеми), але і про мову в цілому. При цьому, з огляду на філософське положення про характер взаємозв'язку змісту і форми, ми маємо на увазі відносний характер їх співвідношення в мові. «Те, що на одному рівні виступає як зміст, – зауважує Кацнельсон, – то на іншому, більш високому рівні проявляється як форма нового змісту. Відносність поняття граMATичної форми і граMATичного змісту позначається в тому, що формальним в мові може бути не тільки звукове вираження, а й зміст»[15, с. 26-27].

Крім того, вивчення і опис взаємозв'язку і взаємодії лексики і граматики дозволяє усвідомити, а також осмислити діалектику їх відносин, яка проявляється серед різних сторін мови, зокрема мовою і мовленням, синхронією і діахронією, між різними одиницями морфологічної системи: частинами мови, категоріями, формами – по відношенню до лексики.

Важливо й те, що засвоєння взаємозв'язку і взаємодії лексики і граматики дозволяє осмислити словниковий матеріал, як дані тлумачних словників, де представлені і лексичні, і граматичні відомості – у вигляді тлумачення лексичного значення і набору граматичних аспектів відповідно.

Лексико-граматичний аналіз – це один з видів аналізу, який дозволяє оцінити інтегративні знання з лексики і граматики і їх взаємозв'язку, цілісності і системності. Це дає можливість побачити, наскільки граматичний лад мови осмислений в єдності морфології та синтаксису, мови і мовлення, а також зв'язок граматики з іншими рівнями мовної системи – лексикою і морфемікою.

Спочатку треба описати уявлення про відносини між морфологією і синтаксисом, які в межах граматики являють собою єдине ціле, а не дані як дві онтологічно самостійні сутності [15, с. 73]. Відносини між морфологією і синтаксисом в цьому випадку можна визначити так: всі морфологічні форми мають синтаксичне обґрунтування, але не все в синтаксисі отримало відстояну морфологічну форму.

Осмислюючи відносини між граматикою і лексикою, можна виділити три основні підходи до вирішення цієї проблеми.

- 1) Лексика і граматика, будучи відносно самостійними підсистемами в мові як знакової, комунікативній системі, розглядаються ізольовано одна від одної. У зв'язку з цим прийнято розмежовувати і протиставляти лексичне і граматичне значення, що представлено в традиційній (структурно-семантичній) граматиці.

2) Яскравими прикладами при розгляді лексичних одиниць як засобів вираження граматичної семантики служать функція зв'язки бути з найбільш абстрактним значенням і явище суплетивізму в граматиці (Суплетивізм (лат. *suppletivus* «який доповнює») – утворення граматичних форм одного й того ж слова від різних основ або коренів [2, с.497]).

До їх числа відносять також прийменники, сполучники і частки, які в традиційній граматиці виділяються в якості службових слів. У своєму концептуальному варіанті включення лексикології в число граматичних дисциплін представлено в працях В.П. Даниленко: «В рамках фразоутворення вона передує морфології, оскільки лексичний період в побудові нового речення передує морфологічному...» [65]. Цей напрямок у всіх його різноманітних варіантах позначають таким термінологічним сполученням, як граматична лексикологія.

3) Предметом дослідження в цьому випадку виступає граматики як засіб вираження лексичної семантики. Даний підхід прямо протилежний попередньому, відрізняючись і від першого, оскільки в центрі уваги виявляється не стільки протиставлення лексичного і граматичного значень, скільки їх взаємодія, яка, звичайно, передбачає розмежування цих типів значень.

Лексикограматика – це не просто поєднання двох областей дослідження, а ряд, що містить аспекти лексичних досліджень та аспекти граматичних досліджень. «Відповідно до системної функціональної теорії, лексикограматика диверсифікована на метафункціональний спектр, який розширюється від граматики до лексики та впорядковується на ряд рангованих одиниць» [48, с.12].

М. Пірс вважає, що граматики та словниковий запас взаємозалежні. «Словниковий запас і граматичні структури взаємозалежні; настільки, що з певним обґрунтуванням можна сказати, що слова мають свою граматику. Ця взаємозалежність лексики та граматики в мові очевидна всюди. Наприклад, лексичні дієслова мають схеми валентності: деякі дієслова можна

використовувати з прямим підметом, або як із прямим, так і з непрямим підметом іншим підмет не потрібен взагалі» [58, с.27].

Лексикограматика відображає загальну картину мови краще, ніж вивчення грамматики чи лексикону. Це також забезпечує більш чітке розуміння змісту в спілкуванні, інакше відомого як семантика.

Подібно до того, як лексика та граматики вважаються єдиним прошарком, Хеллідей вважає, що лексикограма не є окремою системою чи модулем, крім семантики, а є, скоріше, основним компонентом системи смислотворення мови [48].

Таким чином, прошарок семантики не розглядається як абстрактна або логічна структура, а скоріше як засіб, за допомогою якого люди використовують мову для взаємодії у своєму соціальному та культурному контексті. Наслідком цього є те, що мова, зокрема лексикограма, структурована за допомогою експресивних та комунікативних функцій, які вона розвинула для вираження думок та ідей.

Завдання лексико-граматичного аналізу полягає у тому, аби розпізнати до якої частини мови належить кожне слово у тексті.

Читання і слухання іноземного тексту – це складний процес, який вимагає не лише володіння граматичними прийомами та прийомами читання, а й здатність розуміти хід думок, висловлених іноземною мовою. Читання політичних, публіцистичних, науково-технічних текстів японською мовою показує, що для японських текстів характерний складний синтаксис, тому для роботи з ними необхідна не тільки спеціальна підготовка в плані вирішення термінологічних питань, а й уміння граматично правильно аналізувати складні речення.

Політичні, публіцистичні, науково-технічні та тексти відрізняються наявністю великої кількості складних речень і конструкцій, в них зустрічаються казуатив, спонукальні форми дієслів як 使役, граматики і лексики ввічливого

стилю мовлення, а також кінцеві частинки, різні підрядні речення (оскільки в японській мові дієслово ставиться в кінці речення, синхронний переклад і розуміння тексту з початку речення неможливі) – все це викликає труднощі в розумінні їх змісту.

Очевидним є те, що політична і офіційна комунікація відрізняється від побутової як засобами вираження і семантикою лексичних одиниць, так і граматичною структурою пропозицій, розуміння цієї особливості підвищує ефективність комунікації.

Основний прийом повного розкриття і розуміння сенсу будь-якого речення – це лексико-граматичний аналіз тексту, який здійснюється в процесі граматичного читання. Граматичне читання речення – це членування речення на окремі смислові групи (смилова група – це група слів, що входить в одну синтаксичну групу, яка складає одну з ланок цілого речення, тобто групу підмета, присудка, обставини і т.д.). При цьому важливо розкрити зв'язок як між окремими смисловими групами, так і між словами в межах кожної смислової групи.

Під час граматичного читання все речення розбивається на смислові групи в залежності від наявності в ньому членів речення і їх порядку. Перш ніж приступити до граматичному читання речення, слід знати і розуміти порядок слів в японському реченні, враховуючи особливості японської мови, пов'язані з тим, що це мова в якій лише два часи, майже відсутні неправильні дієслова за винятком двох виключень, відсутність відмінків, а також володіти необхідними граматичними навичками.

Японське речення має такий порядок слів: підмет (П) або обставина, а далі підмет, обставина (О), третє місце займає означення (Оз), четверте місце займає додаток (Д) і в кінці йде присудок (Пр).

Першим кроком граматичного читання речення буде членування речення на смислові групи. Варто пам'ятати, що на початку кожної смислової групи може

стояти будь-яке службове слово (в японських реченнях це зазвичай прикладки на кшталт *それに加えて、それでは、そう、ね*). Службові слова здійснюють зв'язок слів у межах смислової групи або словосполучення і одночасно вказують на зв'язок даної групи слів з іншими групами в розглянутому реченні.

Першим, що потрібно зробити під час граматичного читання – розділити речення на смислові групи підмета і присудка, оскільки це головні члени речення і вони несуть основне смислове навантаження та характеризують зміст речення (особливо це стосується складнопідрядних японських речень).

Обставина є другорядним членом речення, що позначає дію (де, коли, чому, яким чином воно відбувається). Зазвичай обставина відноситься до присудка, але бувають випадки, коли вона стоїть поряд з іншими членами речення; в цих випадках вона не виділяється в окрему змістову групу.

Означення – це також другорядний член речення, але, на відміну від додатка та обставини, воно не займає постійного місця в структурі речення і не утворює окремої смислової групи, а входить в групу означення члена речення, складаючи з ним одне ціле.

Якщо знати основні смислові групи в реченні, а також їх відмінні ознаки, можна без проблем провести граматичне читання речення, тобто розчленувати його на смислові групи.

Щодо лінгвокультурології, то описуючи її як окрему самостійну науку, – вона все ще знаходиться у стадії становлення. Людське мислення неможливе без мови, а мови не існує без культури. Ця наука тісно пов'язана з культурною антропологією, історією, етнографією, фольклористикою, фразеологією, археологією, етнолінгвістикою (вивчення взаємодії лінгвістичних, етнокультурних і етнопсихологічних факторів у еволюції і функціонуванні мови), соціальною психологією, політологією тощо. Сюди також можна включити соціолінгвістику, яка вивчає питання відносин мови та культури, оскільки у мовленні різних соціальних груп спостерігаються певні фактори культури.

Особливістю соціолінгвістики є те, що вона орієнтовна на сучасність (етнолінгвістика навпаки досліджує мовні питання минулого).

У фразеології за допомогою лінгвокультурологічного аналізу можна визначити характер нації. Лінгвокультурологія вивчає національні реалії, які можна побачити у мові, а також зв'язок мови з життям народу.

Можна спостерігати різні напрямки лінгвокультурології як, наприклад, лінгвокультурологія окремого соціального прошарку, етносу (під час важливого історичного періоду і вивчення лінгвокультурного стану цього етносу протягом довгого періоду часу); порівняльну лінгвокультурологію, метою якої є дослідження лінгвокультурних характеристик різних пов'язаних між собою етносів; лінгвокультурну лексикографію, яка займається складанням лінгвокраїнознавчих словників.

Предметом дослідження лінгвокультурології є одиниці мови, які знайшли своє відображення у культурі у формі символічних та метафоричних значень і які узагальнюють плоди людської діяльності і мислення, які містяться у художніх текстах, фразеологізмах, ідіомах, метафорах, міфах, легендах, ритуалах, різних дискурсах тощо. При цьому варто зауважити, що одна лінгвокультурна одиниця може функціонувати як в фразеологізмах, так і в релігійному дискурсі чи поезії. Хоча потрібно мати на увазі, що мовні одиниці можуть мати невизначений характер.

Предметом також можуть бути слова і вирази, які вивчаються країнознавством, тобто лексика, яка позначає специфічні для окремої культури явища; архетипи (образ, сюжет чи мотив, який використовується в літературних творах; реконструйована мовна форма, яка є початковою для інших слів в споріднених мовах). Наприклад, для японської мови архетипом є три основні кольори – чорний, білий, червоний – які формують символ людини. Якщо брати до уваги європейську культуру, в нас для позначення Японії використовуються

наступні архетипи: якудза, ікебана, чайна церемонія, манга, суші, рамен, каліграфія тощо.

До предмету вивчення можна віднести еталони, зокрема стійкі вирази, наприклад, 今か今か (зараз от-от щось трапиться), マスターする (майстерно чимось оволодіти), 勇者中の勇者 (герой серед героїв), 魔法のように (як за помахом чарівної палички) і інші.

Оскільки лінгвокультурологія займається ціннісно-смісловими елементами мови, то її предметом дослідження є метафори, порівняння, тропи, слова-символи, фрізеологічні вирази та подібні їм одиниці мови. Для прикладу, метафора пов'язана з світосприйняттям носіїв мови, їх уявленнями про життя і усталеною системою оцінювання. Придумуючи нові метафори, людина співставляє різну сутність речей, а отже використовує набуті знання щодо нових уявлень. Тобто метафора – це спосіб пізнання світу, в якому нове поняття досягається шляхом порівняння з тим, що вже відомо.

Важливо відмітити, що предметом лінгвокультурологічного аналізу можуть стати прецедентні явища – вербальні (імена, висловлювання, тексти) та невербальні (твори мистецтва). Прецедентними висловлюваннями можуть бути фрази відомих особистостей, зокрема політиків, цитати з кінематографу чи творів, рекламні ролики тощо. Наприклад, 高プロ (高度プロフェッショナル制度) – реформа робочого режиму, тобто зменшення кількості понаднормових робочих годин, які інколи призводять до смерті, внаслідок чого з'явилося інше слово – 時短ハラスメント (ジタハラ), яке описує ситуацію, коли начальники просять своїх підлеглих не працювати після закінчення, але при цьому нічого для цього не роблять (в перекладі «знуцання через скорочення робочих годин»).

首相案件, тобто проблемні ситуації, пов'язані з прем'єр-міністром, оскільки у 2018 Абе Шіндзо втретє зайняв цей пост, хоча в нього було достатньо багато скандалів, які погано впливають на його репутацію.

Тобто, це слова, які не тільки називають якусь особистість чи подію, а викликають асоціації, пов'язані з історичною епохою чи певними діями, тобто мають під собою культурний фон, що дає змогу таким словами виконувати конотативну і денотативну функцію. Конотація, при цьому, відіграє важливу роль, тому що несе в собі ціннісно-смыслову оцінку і виражає оцінку суспільства.

Лінгвокультурологічний аналіз політичного тексту – це метод аналізу, який направлений на вивчення мовних засобів різних рівнів у системі політичних та публіцистичних текстів з функціональної точки зору їх відповідності сенсу висловлювання, впливу на аудиторію, а також індивідуальній манері оратора. Цей метод передбачає аналіз тексту як умілої організації мовних засобів, які відображають певний ідейно-тематичний зміст, націлений на вплив та маніпуляцію суспільної свідомості. Також лінгвокультурологічний аналіз сприяє розвитку культурної рефлексії і вмінню розуміти сталі культурні смисли.

2.2 Риторичний стиль та риторичний ідеал

Термін «риторика» відноситься до стилю мови, який використовується для переконання, інформування або ж мотивації слухачів. Риторика апелює до емоцій аудиторії, в окремих випадках до суспільних цінностей чи логіки. Яскраві приклади риторики можна побачити у політичних промовах та рекламних слоганах і роликах, які містять в собі різноманітні мовні прийоми для досягнення бажаного результату.

Найважливішою ознакою риторичного стилю у японській мові є поведінка уникнення конфлікту та аргументованої думки. Західна риторика зазвичай наголошує на важливості окремого оратора, а японська, в силу культурно-історичних особливостей, підтримує групові ідеї. Для японців найважливіше у мовленнєвому етикеті – підвищена увага і чуйність до співрозмовника.

Причиною виникнення такої особливості мовленнєвої культури став побут і життя японців, які жили закритими групами і мали тісний контакт один з одним [53].

Японці вважають, що вибір правильної риторики та правильний мовний етикет сприяють внутрішньому комфорту і, відповідно, допомагають налаштуватися на робочий лад, підвищують трудову активність.

Риторика, яка використовується у політичних промовах, пов'язана з пропагандою патріотизму, але осмислення патріотизму йде не через військову першість, а як перевага японського інтелекту, високу моральність, любов до порядку і праці.

Наприклад, в ЗМІ заяву Японії про Курильські острови, які вона занесла в «Синю книгу з дипломатії», в якій окреслюють відносини Японії з іншими країнами, нарекли агресивною, тобто в ній Курильські острови вказані як територія, на яку поширюється японський суверенітет. Зі сторони Японії, влада намагалася знайти територіальний компроміс. Росія ж такий жест не сприйняла, оскільки зважаючи на загострення відносин між США та Росією та стратегічну важливість Курильських островів, Японія не може гарантувати, що вони не будуть використовуватися американськими військовими проти Російської Федерації.

Важливим для риторики є поняття «риторичний засіб виразності», до якого відносяться тропи і риторичні фігури.

Риторичні фігури – це форми синтаксичних конструкцій, мовні прийоми, які підвищують емоційність і виразність мовлення, а також рівень його впливу на слухачів. Існує безліч риторичних фігур і тропів, серед японського дискурсу зустрічаються наступні:

- 1) Анафора – повторення звуків, слів або груп слів на початку кожного речення: 特に、北朝鮮は我が国を射程に収める弾道ミサイルを数百発

保有しています。核兵器の小型化・弾頭化も実現しており、はこれらを弾道ミサイルに搭載して、我が国を攻撃する能力を既に保有しているとみられています。(«Північна Корея має в своєму арсеналі сотні балістичних ракет, які легко можуть досягнути Японії. Північна Корея, за попередніми оцінками, вже має можливість атакувати Японію балістичними ракетами, оснащеними ядерними боєголовками», з промови від 11 вересня 2020 року);

2) Антитеза – протиставлення понять, думок: 総理大臣の職を辞することといたします。ロシアとの平和条約、また、憲法改正、志半ばで職を去ることは断腸の思いであります。(«Я покину пост прем'єр-міністра. Я хочу досягнути мирного договору з Росією, переглянути Конституцію», з промови від 28 серпня 2020 року);

3) Паралелізм – конструкція фраз, які мають однакову синтаксичну структуру: 大規模感染のリスクを回避するため、多数の方が集まるような全国的なスポーツ、文化イベントについては、中止、延期又は規模縮小などの対応を要請いたします。(«Щоб уникнути широкого розповсюдження інфекції, просимо вас скасувати, відкласти або зменшити масштаби національних, спортивних та культурних заходів, в яких залучена велика кількість людей», з промови від 29 лютого 2020 року);

4) Парцеляція – конструкція експресивного синтаксису, в якій текст, пов'язаний між собою інтонаційно і пунктуаційно, ділиться на кілька самостійних відрізків: 最後となりましたが、ダイヤモンド・プリンセス号の現場対応を含め、先月以来、ウイルスとの闘いの最前線で頑張ってくださいている医療関係者の皆さんを始め、すべての関係者の皆さん

んの御努力に心より敬意を表するとともに、これからもこの闘いに御協力を賜りますようお願いを申し上げる次第であります。(«І останнім, але важливим є те, що усі зацікавлені особи, а особливо медичний персонал, який з минулого місяця знаходиться у боротьбі з вірусною інфекційною хворобою, враховуючи Діамантову принцесу, наполегливо працює. І ми всі хотіли б висловити вам свою щирю подяку та повагу та попросити у вас подальшої співпраці у боротьбі з вірусом» з промови від 29 лютого 2020 року);

- 5) Повторення – повторення слів і фраз для експресивності: 本当に大変な御苦勞を国民の皆様にはおかけしますが、改めてお一人お一人の御協力を、深く深くお願いする次第であります。(«Приносимо свої глибокі вибаченні за незручності, спричинені кожному з вас, але ми сподіваємось на вашу співпрацю», з промови від 29 лютого 2020 року);
- 6) Період – складна конструкція, коли у реченні зростає напруга, яка до його завершення спадає: 我が国では、連日、感染者が確認される状況ものの、そこまでの拡大傾向にはありません。(«В Японії щодня підтверджують нові випадки інфікованих, хоча інфекція не поширюється до такої міри [епідемії]» з промови від 29 лютого 2020 року);
- 7) Риторичні запитання – виділення змістовних частин мовлення, питання, які не потребують відповіді адресата: これに対し、迎撃能力を向上させるだけで本当に国民の命と平和な暮らしを守り抜くことができるのか。(«З іншої сторони, хіба можливо захистити життя і мирний побут людей, лише покращивши здатність перехоплювати їх [балістичні ракети] ?» з промови від 28 серпня 2020 року);

- 8) Риторичне звернення – виділення важливих позицій, ідей промови: この新しい元号も広く国民に受け入れられ、日本人の生活の中に深く根差していくことを心から願っています。(«Я щиро сподіваюся, що нова назва [епохи], буде сприйнята громадськістю та глибоко вкорінена у життя японців» з промови від 1 квітня 2019 року) ;

Алегорія, уособлення, метонімія, еліпсис в японських політичних промовах зустрічаються рідко, а пролепсис в силу особливостей японського синтаксису взагалі відсутній.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Отже, ми підтвердили, що основним засобом для повного і правильного розуміння тексту є лексико-граматичний аналіз. При читанні тексту загальним критерієм труднощів читання тексту є сукупність лексичних і граматичних явищ. Ефективність читання напряду залежить від лексичної та граматичної компетенції.

Лексико-граматичний аналіз – це той вид аналізу, за допомогою якого можна дати оцінку знанням лексики та граматики; він дає можливість побачити, що граматичний лад мови осмислений у монолітності морфології та синтаксису, мові та мовленні.

Ми визначили, що є три основні підходи до вивчення взаємозв'язку між морфологією та синтаксисом:

- 1) Розмежування та протиставлення лексичних і граматичних значень.
- 2) Лексичні одиниці як засіб вираження граматичної семантики вивчає граматична лексикологія.
- 3) Вивчення взаємодії лексичних та граматичних значень, які зазвичай розмежовуються.

Тобто, можна вважати, що лексикограматика краще відображає загальну картину мови, аніж окреме вивчення граматики чи лексики.

Беручи до уваги всі вищезгадані факти, ми дійшли висновку, що читання політичного тексту іноземною мовою – це складний процес, для якого потрібно мати відточені навички володіння граматичними прийомами та прийомами читання, здатність розуміти і передбачати хід думок автора. Все це в сукупності вимагає вміння граматично правильно аналізувати текст, оскільки японські політичні тексти та тексти суспільних промов характеризуються наявністю складних конструкцій та речень, відмінного знання ввічливого мовлення та граматики.

Ми визначили, що для повного розуміння речення потрібно проводити граматичне читання речення, тобто розчленувати речення на окремі смислові групи і визначити зв'язок між цими групами. При граматичному читанні речення потрібно звертати увагу на особливості японської мови – підмет стоїть на початку чи в середині речення, а присудок завжди стоїть в кінці, відсутність чіткого поділення на часи, відмінки чи закінчення тощо.

Ми визначили, що за допомогою лінгвокультурологічного аналізу можна визначити багато факторів, зокрема:

- 1) Взаємозв'язки між мовою та культурою, особливо культурою певних соціальних груп;
- 2) прослідкувати національні реалії, вплив різних подій на життя суспільства та різних його меншин;
- 3) специфічні для кожної культури (в нашому випадку – японської) явища, архетипи (образи, сюжети, мотиви, які знаходять своє відображення у промовах політиків);
- 4) які еталони, стійкі вирази, використовуються у політичних промовах;
- 5) які ціннісно-смислові елементи мови можна спостерігати у політичному мовленні.

Ми також відмітили, що одними з предметів лінгвокультурологічного аналізу є вербальні явища, до яких відносяться імена, висловлювання та тексти, і невербальні – твори мистецтва тощо.

Так, прецедентними явищами можуть бути висловлювання відомих політиків, громадських активістів, зірок шоу-бізнесу, цитати з фільмів, серіалів чи творів, рекламні ролики тощо. Прецедентні явища – це слова, які не просто описують якусь подію або особу, а спрямовані на те, аби викликати у читачів чи слухачів певні емоції і асоціації, які несуть в собі культурний фон.

Ми дійшли висновку, що лінгвокультурологічний аналіз політичного тексту – це аналіз, за допомогою якого можна дослідити мовні засоби різних

рівні у системі політичних текстів з функціональної точки зору та наскільки вони відповідають темі тексту, як впливають на читачів чи слухачів і яким чином проявляється індивідуальність оратора. Ми також помітили, що лінгвокультурологічний аналіз розвиває вміння розуміти культурні смисли, які вже укорінилися у суспільстві.

Також ми виявили різницю між політичною риторикою Заходу, в якій наголошується на важливості кожного окремого оратора, та японською, у якій культурно-історичні особливості зумовили підтримку групових ідей. Найяскравішою ознакою риторичного стилю у японських політичних промовах можна відмітити поведінку, яка характеризується намаганням уникнути конфліктів та висловлення чіткої аргументованої думки.

Для японців правильна риторика – це мовний етикет, який сприяє внутрішньому комфорту людини, що позитивно впливає на трудові та розумові процеси.

Ми проаналізували риторичні засоби японських політичних промов і відмітили, що вона направлена на пропаганду патріотизму через призму звеличення японського інтелекту, вихованості, моральності та любові до правильного порядку речей.

Ми виявили риторичні засоби виразності (тропи і риторичні фігури) у японських політичних промовах, до яких відносяться наступні засоби виразності:

- 1) Анафора – повторення звуків, слів або груп слів на початку кожного речення;
- 2) антитеза – протиставлення понять, думок;
- 3) паралелізм – конструкція фраз, які мають однакову синтаксичну структуру;

- 4) парцеляція – конструкція експресивного синтаксису, в якій текст, пов'язаний між собою інтонаційно і пунктуаційно, ділиться на кілька самостійних відрізків;
- 5) повторення – повторення слів і фраз для експресивності;
- 6) період – складна конструкція, коли у реченні зростає напруга, яка до його завершення спадає;
- 7) риторичні запитання – виділення змістовних частин мовлення, питання, які не потребують відповіді адресата;
- 8) риторичне звернення – виділення важливих позицій, ідей промови.

Ми звернули увагу, що такі тропи як алегорія, уособлення, метонімія, еліпсис у японських політичних промовах не зустрічаються зовсім або зустрічаються дуже рідко, в таких випадках це буде не публічна промова високопоставленої особи, а промова у шоу на телебаченні або перед виборцями у період виборчої кампанії.

Отже, ми виявили, що японська політична риторика має свої особливості, на відміну від Західної (тобто американської або європейської), на які варто звертати увагу при лексико-граматичному та лінгвокультурологічному аналізі політичних виступів.

РОЗДІЛ III. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОМОВ ШІНДЗО АБЕ

3.1. Аналіз політичних промов Шіндзо Абе

Ми провели лексико-граматичний, лінгвокультурологічний та контент-аналіз промов японського прем'єр-міністра Шіндзо Абе, з якими він виступав з 17 липня 2018 року по 1 квітня 2019.

Візуалізація текстів показує, що за семантичним наповненням виступи Шіндзо Абе за кордоном та в Японії мають спільні риси. За індексом легкості читання (показник, заснований на освітньому індексі Флеша-Кінкейда, показує який рівень освіти необхідний для вільного розуміння тексту; рахується він на основі обчислення середнього числа складів в слові і слів в речення; високий рівень вказує на важке сприйняття тексту, низький – на недостатню навантаженість) ми встановили, що рівень освіти аудиторії повинен становити 12 років японської школи.

Для аналізу промов ми обрали промови Шіндзо Абе як перед японською аудиторією, так і на міжнародних конференціях.

Для аналізу ми використали характеристики легкості читання текстів, для того, щоб перевірити, наскільки доступно Шіндзо Абе викладає свої думки і наскільки легко його зрозуміти пересічному громадянину.

Ми визначили, що у промовах для співвітчизників налічується приблизно по 10 речень, а у промовах на міжнародних конференціях і зібраннях — 17.

Загалом, промови розуміти неважко, оскільки в них немає слів, які вимагають вузькоспеціалізованих знань. Варто зазначити, що, як і очікувалося, відданість державі та піднесення і звеличення Японії присутні майже у кожній промові, що, зважаючи на національно-культурні особливості патріотичного виховання японців, є очевидним.

Розпочали ми аналіз з промови 17 липня 2018 року на спільній прес-конференція Шіндзо Абе, президента Європейської Ради Дональда Туска та

президента Європейської комісії Жан-Клод Юнкера, після підписання Угоди про економічне партнерство Японії-Європейського Союзу та Угоди про стратегічне партнерство Японії-Європейського Союзу.

Перш за все, прем'єр-міністр починає свою промову зі звернення до колег, Юнкера та Туска, які прибули на конференцію в Японію, висловлюючи їм свою повагу.

Вже у першому реченні ми можемо спостерігати використання специфічної лексики «訪日を心から歓迎いたします」 – Шіндзо Абе використовує лексику, притаманну книжковому стилю (訪日 - ほうにち、відвідування Японії).

Далі він говорить про те, що не міг приїхати на прес-конференцію у Брюссель, оскільки в той час в Японії трапилося стихійне лихо. Замість ввічливого 感謝いたします він вживає ще більш ввічливий еквівалент 心から感謝申し上げます.

У своїй промові прем'єр-міністр наголошує на чітко вирішеному політичному курсу Японії – 日本とEUが自由貿易の旗手として世界をリードしていくとの揺るぎない政治的意志を世界に鮮明に示すものであります, наголошуючи на цінності вільної торгівлі Японії і Європейського союзу. Варто звернути увагу на лексику, яку він використав – 旗手, що в прямому перекладі означає «прапорonoсець», тобто «флагман вільної торгівлі».

Ця промова насичена складно-підрядними реченнями, їх ми нарахували 8 штук, з яких 4 – це повноцінні абзаци.

За всю промову Шіндзо Абе 7 разів наголосив на важливості співпраці Японії та Європейського союзу, вказуючи, які переваги це дасть обом сторонам договору.

Проведемо детальний аналіз наступного речення:

英国のEU離脱については、日本企業を含む世界経済への悪影響が最小限となること、交渉の透明性、予見可能性の確保に向けたEUの努力及び日本への適時適切な情報提供に改めて感謝します。

Це складно-підрядне речення, у ньому два підмета - 英国のEU離脱 (вихід Британії з ЄС) та 改めて感謝します (ми хочемо подякувати), оскільки в даному випадку дієслово виступає підметом. В реченні присутня рема, позначена частинкою が. Для повного розуміння речення потрібно розуміти усю лексику, оскільки без неї можливо провести адекватний переклад. Слово 離脱 має кілька значень, і для забезпечення правильного перекладу потрібно підібрати відповідний аналог – вийти з політичної партії, угоди тощо.

У цій промові Шіндзо Абе використав метафоричне порівняння, говорячи про нагальні проблеми і напружені відносини між Японією і Північною Кореєю: 相互不信の殻を打ち破る – зламати оболонку взаємної недовіри, тим не менш, не зважаючи на гострі висловлювання про ядерне озброєння та зникнення людей, він висловив надію на покращення дипломатичних відносин шляхом позитивного ставлення на можливі покращення - 明るい未来を描くことができます ([Північна Корея] зможе зустріти світле майбутнє).

Отже, за промову довжиною в 5 хвилин 53 секунд Шіндзо Абе згадав основні положення угоди про співпрацю, наголосив на перевагах цієї угоди для Японії так Європейського союзу, зазначаючи, що таким чином ЄС зможе розширити зону своєї торгівлі в Індо-Тихоокеанському регіоні та висловив свої надії на покращення дипломатичних відносин з Північною Кореєю, оскільки він

продовжував цей курс свого попередника і йому дійсно вдалося встановити кращі зв'язки між цими двома країнами.

Наступною для аналізу промовою була промова від 12 вересня 2018 року на Шіндзо Абе на 4 пленарному засіданні Східного Економічного форуму, в якому взяли участь президент Росії Володимир Путін, президент Монголії Халтмаагийн Баттулга, президент КНР Сі Цзіньпін та прем'єр-міністр Південної Кореї Лі Накйон.

Шіндзо Абе підтримує тісні зв'язки з Володимиром Путіним, що і можна відслідкувати вже на початку промови – 私たちを当地に招待してくれたプーチン大統領に、まずは感謝を申し上げます («Перед усім хочу подякувати президенту Путіну за запрошення»).

Він наголошує на стратегічній важливості Японії, називаючи її країною, де «можуть зійтися точки» (私は日本の今後に偉大なるドット・コネクターとしての役割を望みます) і знову ж таки згадує, що співпраця Японії і Росії може мати приголомшливий ефект. Для цього він використовує слово 相乗効果 – синергія, що, як ми зазначили вище, впливає на індекс легкості читання, оскільки це слово, яке рідко використовується у мовленні і в цілому ним користуються у спеціалізованих колах.

Шіндзо Абе наголошує, що самміт G20 відбувається саме в Японії, а сама його промова багата на епітети і експресивно-емоційні фрази: 皇位の継承 – наслідувач престолу (про Японію), 訪問を氷を砕く旅 – поїздка, аби зламати кригу (про відносини Японії та Китаю), 明るい未来 (світле майбутнє), 未来を希望に変えるポテンシャル (потенціал перетворити майбутнє на надію), 無限の可

能性 (нескінченні можливості), 平和と繁栄の海の幹線道路 (дорога миру та процвітання).

Неоднозначними є висловлювання щодо Північної Кореї, оскільки з однієї сторони присутні хвалебні фрази в її сторону (про працюючих людей, запаси природніх ресурсів, економічні можливості, ринковий потенціал та багатообіцяюче майбутнє), з іншої – постійні згадки про денуклеаризацію Корейського півострова як повністю вільну від ядерної зброї зону:

その中で、北朝鮮との不幸な過去を清算し、国交正常化に向けて歩みだす決意を私は持っています。

«В цьому процесі [вирішення питань по ядерному роззброєнні та викраденню людей] я твердо налаштований покращити наше сумне минуле та вжити рішучих заходів для нормалізації дипломатичних відносин з Північною Кореєю».

Він зазначає, що ядерне роззброєння Північної Кореї важливе для всього світу, для миру та процвітання в Північно-Східній Азії, до чого прагнуть всі п'ять лідерів Економічного форуму.

На стилістичному рівні варто звернути увагу, що у своїй промові Шіндзо Абе відступає від нейтрального способу мовлення, маючи на меті експресивний та естетичний вплив. «私は聴衆を促しました – **Я** закликав присутніх». Важливо відмітити фразу «私はそのための努力を惜しみません», в якій вжито займенник Я - 私, оскільки в більшості випадків у японській мові займенники упускаються, тут його вжито для експресивності, що «**Я** не пожалію для цього сил». Особисті займенники – це джерело суб'єктивності та налагодження контакту. Ефект промови залежить від того, наскільки прем'єр-міністр виконує покладену на

нього комунікативну задачу – подолання дистанції між ним, як оратором, та слухачами, зокрема п'ятіркою лідерів.

За всю промову найбільше часу було відведено для опису відносин з Росією та взаємовигідні можливості для обох держав.

日本にとって、21世紀におけるこの地域の平和と繁栄の礎を築くに当たり、日露関係は無限の可能性を秘めています。

«Для Японії японсько-російські відносини відкривають безмежні можливості для того, аби закласти фундамент миру і процвітання...»

У частині промови, де згадуються будь-які японсько-російські зв'язки, синтаксичний ритм виступу розмірений. На граматичному та лексичному рівнях ми не спостерігаємо негативної семантики, що черговий раз вказує на дружні відносини між Абе та Путіним і відображає стабільну соціально-політичну ситуацію між цими двома державами.

Слова з провідною семантикою: 日本とロシア (Японія і Росія), ぐっと効率 (високоєфективний), 平和 (мир), 地域 (опора), 開花 (повний розквіт), 協力 (співпраця).

В промові прослідковується домінує надії на плідну співпрацю. На словотворчому рівні відсутні слова-заперечення.

Далі ми проаналізували повідомлення Шіндзо Абе для Financial Times, 24 вересня 2018 року. В ній прем'єр-міністр розповідає про стихійні лиха, як зміна клімату впливає на планету та яким чином Японія укріплює своє позиції у боротьбі з ним.

Промова починається з інформації про постраждалих та загиблих від дощів та зсувів японців і урагани та сильну спеку в США та Філіпінах. Шіндзо Абе не виділяє Японію, а використовує спільний займенник «ми», щоб наголосити на

тому, що кліматичні зміни, забруднення океану та глобальне потепління стосуються кожного і розвинуті країни приймають участь у боротьбі з цим.

我々は強固な行動をとらなければならない。それも迅速に。

«Ми повинні якнайшвидше вжити серйозних заходів».

Тут прем'єр-міністр використовує риторичну емоційно-експресивне виділення елемента промови, щоб наголосити, що міри по боротьбі з кліматичними змінами потрібно прийняти негайно.

すべての国が対策を実行しなければならない。そして、そうした対策を実施しようとする途上国の活動のために、先進国もしっかり支援していくべきである。

«Всі країни повинні прийняті міри. А розвинуті країни повинні твердо підтримувати діяльність країн, які розвиваються і намагаються здійснити кроки для боротьби з кліматичними змінами».

Цю частину промови можна охарактеризувати як переривчасту і різку, домінуючу. Можна спостерігати контактне розташування різних по структурі синтаксичних конструкцій. Граматика нескладна, відповідає публіцистичному та науковому стилю. У промові відсутні складно-підрядні речення, синтаксис простий. Ввічливе мовлення відсутнє. Риторика дещо агресивна:

あらゆる可能性を排除することなく追求すべきだ。

«Вам потрібно добиватися цього [впроваджувати нові ідеї], не виключаючи можливостей»;

各国は、将来を見据えた技術の開発や普及で企業の競争力を評価すべきである。

«Кожна країна повинна оцінювати конкурентоспроможність компанії шляхом розробки та поширення технологій, які орієнтовані на майбутнє».

Слова з найбільш поширеною семантикою: 投資家 (інвестор), 排出量 (викиди), 原子力発電 (виробництво атомної енергії), 温室効果ガス (парниковий газ), 経済成長 (економічне зростання), 協力 (співпраця).

Тобто, ці слова – це фундамент для ідейно-тематичного оформлення промови.

На граматичному рівні прослідковуються граматичні конструкції модальності – べき, なければならない.

Використання конструкцій із закликом та прямих наказових конструкцій, які несуть в собі значення заклику або запрошення, надає промові переконливості та авторитетності.

У стилістичній складовій відсутнє використання тропів та паралельних конструкцій і повторів. Для посилення стилістичного ефекту не використовуються особливі стилістичні прийоми. Висока контактність промови відсутня.

Наступною промовою, взятою нами для аналізу, був коментар Шіндзо Абе за Нобелівську премію в області вивчення хімії, яка була взята японським хіміком Акіра Йошіно.

Головним тематичним центром є тема відкриття, вклад японського суспільства в науку та її розвиток, підтримка державою наукової діяльності та вклад в майбутнє всього людства.

Шіндзо Абе не виділяє себе, а наслідує культурно-ціннісні елементи колективізму – 日本国民として誇りに – «як громадянин Японії, я пишаюсь...».

Він наголошує на тому, що уряд Японії готовий і буде надавати фінансову та інвестиційну підтримку для впровадження інновацій та розвитку людських ресурсів, задіяних у дослідженнях.

独創的で多様な研究をしっかり支援していく...

«...Ми будемо твердо підтримувати оригінальні та різноманітні дослідження...».

У тексті відсутні наказові конструкції, виступ не відрізняється важкими синтаксичними структурами, розгорнутим викладом, динаміка тексту спокійна, розмірена та точна. Японія зайняла передні позиції у передових дослідженнях та експериментах, є передовою країною в інформаційних технологіях і має хорошу ринковою економікою.

В даній промові використовується нейтрально-ввічливий стиль: 決定しました、ものです、思います。Лінгвістичні засоби, використані у цій промові, відповідають загальному стилю, риториці та тематиці.

На нашу думку, однією з найважливіших промов політичних діячів є інавгураційні та новорічні промову. Тому для аналізу ми обрали новорічну промову Шіндзо Абе 1 січня 2019 року.

З граматичної точки зору, ця промова характеризується використанням граматичних конструкцій ввічливого мовлення, проте без їх нагромадження, що не робить її монотонною і перенавантаженою. Синтаксис простий, на всю промову присутнє лише одне складно-підрядне речення:

未来を担う子どもたちに大胆に投資し、子どもから現役世代、お年寄りまで、全ての世代が安心できるよう、社会保障制度を、全世代型へと大きく転換してまいります。

«Ми сміливо інвестуємо в дітей, які є нашим майбутнім, і зробимо покращення в системі соціального забезпечення для всіх поколінь, від молодих до людей старшого віку, всі вони повинні почувати себе комфортно».

Основні топоси традиційні для новорічних привітань, за виключенням частини про вступ Японії в нову епоху Рейва у травні, зазначивши, що це епоха відкриття майбутнього Японії – 「日本の明日を切り拓く」一年.

Основні тематичні центри промови: досягнення діючої Ліберально-демократичної партії (найбільший дохід за останні 19 років, зростання заробітної плати, зростання туризму і покращення його якості), плани на прийдешній рік (впровадження політики за боротьбу зі старінням нації, освітні реформи, покращення дипломатичних відносин із США, Росією та Китаєм).

Основні лексичні центри промови: 希望に溢れ、誇りある日本 (Японія, сповнена надій та гордості), 国民の皆様からの信任 (довіра народу), 転換 (перехід), 心安らく生活 (мирне життя).

На лексичному рівні ми спостерігаємо багато слів з позитивною конотацією: 本腰を入れて立ち向かいます (ми серйозно займемось), 大胆に投資し(будемо інвестувати), 進めます(сприяти\просувати), 大きな課題に挑戦いたします (вирішувати серйозні завдання [дипломатії]), 果断に進めてまいります(будемо діяти рішуче), 先頭に立つ決意(рішуче налаштований взяти на себе ініціативу), ここまで来ることができました (змогли досягти такого рівня), 挑戦していく覚悟(готовність кинути виклик), 実り多き(плідний).

До Японії і японців відносяться наступні лексичні одиниці: 誇り (гордість), 素晴らしい (чудовий), 信任 (впевненість), 活躍社会(активне суспільство), 心のこもったおもてなし(щира гостинність), 力強く (сильний\значний).

На граматичному рівні ми спостерігаємо використання прикметників найвищого ступеню порівняння та граматичні конструкції «якогого швидше\більше»: 一日でも早く (якогого швидше), 最高(найвищий), 最大(найбільший).

У стилістичній складовій наявні метафори та цілі метафоричні вирази, які відображають наявну систему оцінювання та використовуються для посилення експресивності промови: 就職氷河期 (застій працевлаштування, в прямому перекладі 氷河期 означає Льодовиковий період), 諦め」という名の壁が日本を覆っていました(стіна з надписом «Здавайтеся», яка покривала Японію), 平成はバブルとともに始まり(епоха Хейсей, яка почалася з японської фінансової бульбашки), 景気回復の温かい風が全国津々浦々に届き始める(теплий вітер, який приносить відновлення економіки і охоплює всю Японію), 日本の明日を切り拓く(відкриття майбутнього Японії), 日本が世界の真ん中で輝く年となります(настане рік, коли Японію буде сяяти посеред всього світу).

Отже, стилістична складова характеризується використанням риторичних фігур, зокрема метафор та метафоричних виразів. Потрібно відмітити, що повторення і возвеличення Японії закріплюються в свідомості людини, що є ефективною технікою сугестії.

В цій промові присутня висока контактність мови за рахунок постійного повторення «Японія», «японський народ», «ми зробимо\втілимо\покращимо».

Промова має характерну композицію. Всі її частини лаконічні і несуть інформаційний характер. Використання прикметників, які несуть позитивну конотацію, відображає стабільний розвиток держави.

Промова традиційна, враховуючи благополучний період життя країни. Прем'єр-міністр впевнений у своїх силах і рішуче висловлює свої плани на політичну діяльність поточного року. Немає безпосереднього контакту з аудиторією, ціль промови – урочиста і спонукальна, відношення до мови, як засобу спілкування, правильне, присутня культура мовлення (правильність, ясність, точність).

Ще однією надзвичайно важливою промовою 2019 року є промова про настання нової епохи – Рейва – та сходження на трон імператора Нарухіто. Політичні виступи про вступ Японії в нову епоху – це особливий вид ораторських промов. Комунікативна поведінка політика та його красномовність може відрізнитися від звичайних промов, а також політичних промов інших країн.

Найважливішим тематичним і лексичним центром промови є слово 令和 (Рейва).

新しい元号は「令和」（れいわ）であります。

До основних топосів промови належать наступні:

- велика історична роль Японії як процвітаючої держави:
我が国の豊かな国民文化と長い伝統を象徴する
- національна єдність, сила та можливості японців:
日本人の心情に溶け込み、日本国民の精神的な一体感を支えるものとなっています。

Ця промова несе в собі надзвичайно церемоніальний характер, про що свідчить часте використання ввічливого мовлення, його нагромадження у тексті.

Також необхідно виділити велику кількість епітетів та метафор, що надає промові літературного стилю і віддаляє її від загальноприйнятого формату політичної промови та посилює стилістичний ефект:

- 薫り 高き文化 – надзвичайно багато культура (薫り вжито в метафоричному значенні, оскільки прямий переклад цього слова – духмяний, ароматний);
- 見事に咲き誇る梅の花のように、一人一人の日本人が明日への希望とともに、それぞれの花を大きく咲かせることができる – як прекрасні квітучі пелюстки сливи, кожен з нас, японців, маючи в собі велику надію, може зробити змусити її квітнути ще сильніше;
- 気淑く風和ぎ梅 – м'які пелюстки сливи, які символізують граціозність;
- 厳しい寒さの後に春の訪れを告げ – після суворих холодів ми оголосили прихід весни (Шіндзо Абе посилається на історію, маючи на увазі попередні трагічні для Японії події (суворі холоди) і настання мирної, спокійної для японців епохи (прихід весни)).

Через свою церемоніальність ця промова не є надто інформативною і не несе в собі коментарів стосовно прийдешніх змін. Промова виконує тільки перформативний характер.

Промова наповнена риторичними фігурами, які несуть в собі прихований контекст психологічного впливу на аудиторію, сугестія, що японці зможуть все, подолати всі негаразди і жити у процвітаючій країні:

- 文化を育み、自然の美しさをめぐることができる平和な日々から心からの感謝の念を抱きながら、希望に満ちあふれた新しい時代を国民の皆様と共に切り開いていく – разом з вами ми вступаємо у

нову епоху, сповнену надій, із вдячністю за збагачення культури та плекання нашої прекрасної природи;

- 国民こそって寿ぐことができるよう、その準備に万全を期してまいります – ми зробимо все можливе, щоб **ви** могли прожити довге і щасливе життя;
- 日本人の心情に溶け込み、日本国民の精神的な一体感を支えるものとなっています – це поєднується з почуттями японців і сприяє підтримці нашої духовної єдності;
- 人々が美しく心を寄せ合う中で文化が生まれ育つ – культура збагачується завдяки прекрасній єдності людських сердець.

Можна прослідкувати, що всі ці стилістичні прийоми схожі за сенсом, а повтор певних слів і подання однієї і тієї ж інформації різними словами безсумнівно фіксуються у свідомості людини. Це ефективна техніка сугестії, направлена на аудиторію.

В даній промові присутня висока контактність мовлення, що проявляється у постійному повторенні «ми, наш (我が)», «японці» тощо.

Оскільки у цій промові використовується набагато більше лексики епістолярного стилю, для її розуміння потрібно мати певну освітню базу. Також у ній згадується визначна японська літературна пам'ятка – 万葉集 («Манйошю», збірка поезій, складених анонімними поетами, серед яких були представники різних соціальних прошарків, яка також вплинула на формування японських абеток).

Ця промова не є типовою політичною промовою, носить церемоніальний характер, насичена тропами та стилістичними фігурами. Важливо відмітити, що не є легкою для перекладу, оскільки містить в собі уривки з поезій зі збірки

«Манйошю», а отже вимагає літературних навичок перекладача та знань про японську літературу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Ми проаналізували політичні промови Шіндзо Абе і виявили такі спільні риси для політичного дискурсу:

- 1) серйозний модус спілкування і соціальний обов'язок використовувати ввічливий стиль мовлення та слідувати стилістичним вимогам офіційного стилю комунікації;
- 2) окрім інформативної і впливової функції політична промова виконує регулятивну і пізнавальну функцію, а також функцію конструювання суспільно-громадської думки;
- 3) для виступів прем'єр-міністра характерне поєднання усної і письмової форми мовлення;
- 4) текст виступу чи промови опосередкований ЗМІ;
- 5) прем'єр-міністр (представник держави) як суб'єкт мовленнєвої дії має широкі комунікативні можливості;
- 6) усні мовленнєві ситуації зазвичай мають підготовлений текст;
- 7) ціннісні норми суспільства відображаються у текстах промов.

Проаналізувавши політичні промови Шіндзо Абе, ми виявили, що в більшості з них він апелює темами єдності нації, великим і багатим історичним минулим та культурою, підкреслює значимість і перевагу японської нації, її досягнення для всього світу, говорить про необхідні реформи та зміни у суспільстві.

Аналіз політичних промов дозволив нам зробити висновок про риторику Шіндзо Абе, в якій домінують номіналізація, нагромадження виразів ввічливого мовлення, перевага позитивної семантики над негативною. У стилістичній складовій присутність тропів і риторичних фігур залежить від того, на кого ця промова орієнтована – на міжнародних конференціях метафоричні вислови зведені до мінімуму або відсутні, у політичних промовах для співвітчизників кількість емоційно-експресивних виразів більша. Також присутні слова з епістолярного стилю, рідко вживана у розмовній мові лексика, яка вимагає

додаткових знань, оскільки деякі з канджів мають унікальне читання і не знаючи його прочитати правильно слово неможливо.

На лексичному рівні ми виявили ключові слова дискурсу: 日本 (Японія), 日本人 (японці), 平和 (мир), 協力 (співпраця), 明るい未来 (світле майбутнє), 希望 (надія). Визначивши лексико-семантичних зв'язків основних слів дозволяє скласти індивідуальний словник політика.

Ми визначили, що у більшості випадків синтаксис простий, часте використання складно-підрядних речень відсутнє, наявна висока контактність мовлення. Промови завжди мають ідейно-тематичне оформлення завдяки правильно підібраній лексиці.

Виділені семантичні і тематичні центри в цілому відображають суспільно-політичне життя держави на момент проголошення промов. Це свідчить про відсутність кризисних явищ у суспільній свідомості.

Ми звернули увагу на мовну особистість Шіндзо Абе, зокрема мовотворчі здібності, до яких входить дискурсивна артикуляція, співвідношення креативної особистості та соціальної детермінованості, поєднання інформативності тексту та фактики. Індивідуальна креативність проявляється неясково, в основному Шіндзо Абе проголошує готові тексти не вносячи в них ніяких змін, інформативність промов згідно з особливостями японського політичного дискурсу, невелика, конотація в основному позитивна, факти чіткі і підкріплені аргументами.

Ми відмітили, що дикція не чітка, тому інколи промови розуміти важко, деякі звуки вимовляються не чітко, а фрази – на одному диханні, інколи паузи занадто довгі. Інколи він помиляється у читанні канджів.

Отже, слухове сприйняття політичних промов Шіндзо Абе знаходиться на низькому рівні.

Інформаційні технології також впливають на сприйняття політичної промови, Якщо традиційні ЗМІ дають нам змогу швидко і без особливої уваги фрагментарно сприйняти текст, то завдяки Інтернету можна безліч разів прослуховувати і переглядати виступи, що значно підвищує стандарти і вимоги до вербальної комунікації політика.

Шіндзо Абе вибирає ту риторичну стратегію і комунікативну тактику, яка обумовлена його власними політичними поглядами і особистим світоглядом: розумінням історичного і теперішнього розвитку міжнародних відносин Японії, прогнозуванням розвитку політичних процесів у світі, які можуть торкнутися не лише Японії, але і його інтересів. Відповідно, він та його команда обирають правильні лінгвістичні і синтаксичні засоби мовлення, які допомагають реалізувати вибрані комунікативні цілі.

У промовах відсутній безпосередній контакт з аудиторією, але Шіндзо Абе часто звертається до японців за допомогою сугестії та різних засобів впливу (лінгвістичних та психологічних).

У своїх промовах він неодноразово наголошував на своїх цілях, які були або будуть досягнуті (ініціативне керівництво Японії у світі, покращення дипломатичних відносин з Китаєм, внесення суттєвих змін в політику безпеки та посилення підтримки міжнародного порядку). Шіндзо Абе скористався інституційними змінами у японській політиці і встановив нову модель управління.

Ми відмітили, що під час промов Шіндзо Абе підводить підсумки своїх досягнень в економічній, соціальній, трудовій, оборонній сферах та зовнішній політиці. Також він наголошує на нових ініціативах, які повинні бути виконані, зокрема це стосується соціальної політики.

Повна і цілковита відданість державі та піднесення і звеличення Японії присутні майже у кожній промові, що є природним для національно-культурних

особливості патріотичного виховання японців; також такі риторичні фігури та повторення – це один з прийомів сугестії.

У промовах використовується аргументативна стратегія та наведення статистичних даних, а також маніпулювання патріотичними почуттями японців.

Отже, ми відмітили, що політичні промови направлені на маніпулювання свідомістю суспільства та представленням діючої політичної партії, як і самого Шіндзо Абе, у вигідному світлі.

ВИСНОВКИ

Політика – це курс певних дій, які запропоновані і керуються певною організацією або особою. Основна мета політичної комунікації полягає у здійсненні боротьби за владу.

Ми проаналізували, що на сьогоднішній день по всьому світу проходить масова політизація, у всіх сферах життя присутня політика. Відповідно, через таку масову політизацію суспільної свідомості політичний дискурс проходить трансформацію, вдосконалюється і підлаштовується під конкретну політичну обстановку певної держави.

Ми виявили, що спеціальна система політичного спілкування, її інструменти впливу і механізми здійснення сугестії мають вплив на політичну ситуацію на окремих державах (політична діяльність Японії, США і Північної Кореї взаємопов'язана, і будь-які політичні промови будуть відображатися на політиці цих держав). Для запобігання негативного маніпулювання суспільною свідомістю, яка має вплив на правотворчі процеси країни, проводиться вивчення і аналіз таких процесів за допомогою когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, психології та соціології.

На сьогоднішній день політична лінгвістика стрімко розвивається, її метою є дослідження політичного стану суспільства, суб'єктів політичної діяльності та комунікації. Ми активно спостерігаємо проникнення політичних процесів у нашу щоденну діяльність, до якої активно залучені більшість людей, що сприяє підвищенню інтересу до політичної комунікації.

Ми визначили, що в науковому середовищі існує думка, яка стверджує, що політична діяльність є мовною діяльністю.

Ми виділили такі типи лінгвістичного вивчення політичного дискурсу:

- 1) лінгвокогнітивний – пояснення як в лінгвістичних структурах відображаються знання людини про світ, політичні погляди, які притаманні людині, соціальній групі або суспільству в цілому;

- 2) описовий – вивчення політичного дискурсу з точки зору риторики, що обумовлено головною метою політичної промови і виступу – вплив на рецепієнта. В описовому методі вивчають те, які лінгвістичні засоби використовуються для впливу;
- 3) кількісний – збирання зовнішніх кількісних характеристик тексту для визначення змістовності тексту, особливостей мислення автора тексту та його особистих характеристик;
- 4) критичний дискурс-аналіз – дослідження змін дискурсу, які відбуваються через інтертекстуальність.

Суспільно-політичні виступи є консервативною формою комунікації в Японії, тому що в них можна знайти деякі архаїчні елементи японської мови.

Тексти японських політичних промов зазвичай мають на меті активне схвалення з боку аудиторії, в них не передбачається переконання скептично налаштованого адресата.

Розгорнута ідеологічна аргументація може використовуватися японськими політиками, але в цілому завдяки особливостям їх суспільства вона не є характерною для японського політичного дискурсу.

У політичному виступі можна прослідкувати специфічні мовні явища, які характерні даному жанру виступів (фонетика, лексика, граматики, політичні та соціальні реалії), беззаперечне слідування правилам японського виступу (коли так як почати і закінчити розмову, як правильно звертатися до співрозмовника, на які теми варто робити виступи), використання та реагування на різні типи питань та зауважень, використання вмінь компенсаторної компетенції (повтори, повторних запитань тощо), фонетичні особливості японської мови.

У японських політичних виступах лексика характеризується своєю ідеологізованістю.

З граматичних засобів маніпулювання можна назвати використання в промовах службових частин *～んです*、*～んですよ*、*～よ* , які несуть в собі емоційне забарвлення впевненості, твердості, рішучості.

У японських політичних текстах відсутня мовна агресія та жаргонна лексика.

Для аналізу промов нами було використано лексико-граматичний та лінгвокультурологічний аналіз тексту. Лексико-граматичний аналіз тексту здійснюється в процесі граматичного читання. Граматичне читання речення – це членування речення на окремі смислові групи. При цьому важливо розкрити зв'язок як між окремими смисловими групами, так і між словами в межах кожної смислової групи.

За допомогою лінгвокультурології ми виявили відображення японських традиційних цінностей та культури у політичних промовах, оскільки вона займається ціннісно-смисловими елементами мови.

Також лінгвокультурологічний аналіз сприяє розвитку культурної рефлексії і вмінню розуміти сталі культурні смисли.

Ми проаналізували риторику політичних промов і виявили, що найважливішою ознакою риторичного стилю у японській мові є поведінка уникнення конфлікту та аргументованої думки. Риторика, яка використовується у політичних промовах, пов'язана з пропагандою патріотизму.

У японських політичних промовах використовують такі риторичні фігури: анафора, антитеза, паралелізм, парцеляція, повторення, риторичне звернення тощо.

Ми проаналізували промови Шіндзо Абе і виявили, що основною тематикою цих промов є тема єдності і звеличення нації, її значимість і перевага, а також оголошення позитивних результатів своєї діяльності. У риторичці Шіндзо

Абе домінують номіналізація, нагромадження виразів ввічливого мовлення, перевага позитивної семантики над негативною.

У стилістичній складовій присутність тропів і риторичних фігур залежить від того, на кого ця промова орієнтована. Виділені семантичні і тематичні центри в цілому відображають суспільно-політичне життя держави на момент проголошення промов. У промовах використовується аргументативна стратегія і маніпулювання патріотичними почуттями японців.

要約

この研究の肝腎な目的は、政治的言説の組織に影響を与える日本の首相の特徴的なコミュニケーションマーカークのプログラムスピーチのテキストに基づいて、特定し、言語的に説明することです。

言語学の観点からの政治的言説の研究は、どの政治システムがその背後にあるのかを理解することを可能にすることです。言語分析はまた、政治的実践の有効性を高め、人々の心に対する政治的スピーチの影響を深めることを可能にすることです。

政治スピーチは、対象となる聴衆や州の代表者に設定された目標に応じて、いくつかの種類に分けられる。

日本首相が言語資料として在任中の公式スピーチは、政治指導者のイメージの言語的および言語的および文化的要素を研究するために使用される。

首相の政治的言説は世界の政治的言説に影響を及ぼし、この分野での研究の関連性と需要を説明している。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Георгій Почепцов, Пропаганда 2. – Х.: «Фоліо», 2018. – 796с.
2. Енциклопедичний словник класичних мов / Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін.. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. — С. 497. — 552 с.
3. Сучасна українська літературна мова : навч, посібник для стуц. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. - К .: Літера ЛТД, 2011. - 560 с.
4. Базылев В.Н. Политический дискурс // Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь справочник / Отв. ред. М.И. Панов. М., 2005
5. Баранов А.Н., Михайлов О.В., Сатаров Г.А., Шипова В.А. Политический дискурс: методы анализа и метафорики. М., 2004. С. 202
6. Баранов А.Н. О дискурсивных режимах использования оценочных слов и выражений // Вып. 15, М., 2016
7. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: Учебное пособие. — М.: Эдиториал УРСС, 2001. — 360 с.
8. Воробьева О.И. Политический язык: семантика, таксономия, функции: Дисс. докт. филол. наук. М., 2000.
9. Гаврилова М.В. Лингвокогнитивный анализ русского политического дискурса, СПбгу, 2005. – 469с.
10. Гвенцадзе М.А. Коммуникативная лингвистика и типология текста. – Тбилиси, 1986. – 315 с.
11. Герасименко Н.А. Информация и фасцинация в политическом дискурсе / Н. А. Герасименко // Политический дискурс в России-2: Мат-лы рабочего совещания. Под ред. Ю. А. Сорокина и В. Н. Базылева. — М.: Диалог-МГУ, 1998. — С. 20—23.

12. Демьянков В.З. Политический дискурс как предмет политической филологии (Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования. № 3. - М., 2002. - С.32-43)
13. Денисюк Е.В. Манипулятивное речевое воздействие: коммуникативно-прагматический аспект [Текст]: дис...канд. фил. наук. – Екатеринбург, 2003. – 200 с.
14. Карасик В.В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. - М.: Гнозис, 2004. – 390с.
15. Кацнельсон С.Д. Типология языка и речевое мышление. – Л.: Наука, 1972. – 216 с.
16. Корнилов О.А. Лексико-грамматический анализ текста. – МГУ имени М.В. Ломоносова, 2015
17. Корф О.В. Медиатекст как инструмент формирования дискурса в политическом конфликте (на примере конфликта 1994—1996 гг. в Чеченской Республике): Дисс. ... канд. филол. наук, М., 2009. С. 25—27.
18. Мещеряков Б.Г., В. П. Зинченко. - 4-е изд., расш. - Москва : АСТ ; Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2009. - 811 с. Большой психологический словарь
19. Миронина А.Ю. Политические эвфемизмы как средство реализации стратегии уклонения от истины в современном политическом дискурсе: На материале публичных выступлений Б. Обамы: Дисс. ... канд. филол. наук: (10.02.04). – Киров, 2012. – 177 с.
20. Михалёва О.Л. Политический дискурс. Специфика манипулятивного воздействия
21. Немчинова Н.В. Когнитивные и лингвокультурные особенности поздравления в массовой коммуникации

22. Паршин П. Б . Лингвистические методы в концептуальной реконструкции // Системные исследования – 1986. М ., 1987.
23. Петров В.В. Язык и логическая теория : в поисках новой парадигмы//Вопросы языкознания.1988.№2.
24. Рязанцева Т.И. Гипертекст и электронная коммуникация. М., 2010. С. 6.
25. Седов К.Ф. Дискурс и личность. – М.: Лабиринт, 2004. – 320 с.
26. Сергеева Е. В. К вопросу о некоторых манипулятивных приемах в текстах предвыборной агитации (на материале кампании 2011 г.)// Политическая лингвистика. 2012. № 2 (40). С. 46-52.
27. Синеокая Н.А. Характеристика политического дискурса // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 6.
28. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности // Язык и наука конца XX века. Сб. статей. — М.: РГГУ, 1995. — С. 35—73.
29. Степанов Ю.С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности // Язык и наука конца 20 в. М., 1995. С. 44.
30. Фадеева Е.Н., Сафронов А.В., Красильникова М.А. Связи с общественностью. Учебник и практикум для академического бакалавриата — М.: Издательство Юрайт, 2018. — 263 с.
31. Филинский А.А. Критический анализ политического дискурса предвыборных кампаний 1999-2000 гг. 2002
32. Филиппов А.В., Романова Н.Н. Публичная речь в понятиях и упражнениях. – М.: «Академия», 2002. – 136 с.
33. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса. М.: Флинта, 2006. 136 с

34. Шарандин А.Л. Лексическая грамматика как объект когнитивной лингвистики // *Вопр. когнитивной лингвистики*. – 2015. – Вып. 3. – С. 72–79.
35. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / ин-т языкознания ран; Волгогр. гос. пед. ун-т. Волгоград: перемена, 2000. 368 с.
36. Шейгал Е.И. Культурные концепты политического дискурса
37. Шейгал Е.И. Многоликий нарратив // *Политическая лингвистика / УрГПУ* — Екатеринбург, 2007. — Вып. (2) 22. — С. 86-93.
38. Шейгал Е.И. Политический скандал как нарратив // *Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты*. Волгоград, 1998.
39. Юдина Т.В. Дискурсивное пространство политической речи. Сборник научных трудов "Актуальные проблемы теории коммуникации". – СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 172-185.
40. Brown G., Yule G. *Discourse analysis*. Cambridge, 1983.
41. Bush V. As we may think // *Atlantic Monthly*. 1945. Vol. 176, N 1.
42. Chilton P., Schäffner C. *Discourse and Politics // Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction / Ed. by T.A. van Dijk*. Vol. 2. *Discourse as Social Interaction*. L., 1997
43. Cook H.M. *Sentential particles in Japanese conversation: A study of indexicality*. Unpublished doctoral dissertation. University of Southern California, Los Angeles, 1998
44. Fairclough N. *Media Discourse*. London, 1995.
45. Gamson W.A. *Talking Politics*. Cambridge, 1992.
46. Geis M.L. *The Language of politics*. - NY. etc.: Springer Verl., 1987. - 189 p.

47. Graber, Doris A. *Verbal Behavior and Politics*. University of Illinois Press, 1976. – pp.361
48. Halliday, M.A.K. *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4th ed., Routledge, 2013.
49. Hinds, J. Reader versus writer responsibility: A new typology. In U.Conroe & R. Kaplan (Eds.), *Writing across language: Analysis of L2texts*. Reading, MA: Addison Wesley, 1987
50. Itasaka, G. *Nihongo no hyogen*. Tokyo: Kodansha, 1986
51. Kress, G. *Linguistic processes in sociocultural practices*. Oxford: Oxford University Press, 1989
52. Mikami, A. *Gendai goho sinsetsu*. Tokyo: Kuroshio Shuppan, 1981
53. Mizutani O., N. *30 How to Be Polite in Japanese*.—Tokyo, 1987.
54. Murray Jacob Edelman *The Politics of Misinformation*, 2001
55. Nakada, S. *Aspects of interrogative structure: A case study of English and Japanese*. Tokyo: Kaitakusha, 1980
56. Nakajima, F. *Nihongo no kozo*. Tokyo: Iwanami, 1988.
57. P.A. Chilton, C. Schäffner *Politics as Text and Talk. Analytic Approaches to Political Discourse / 2002*.
58. Pearce, Michael. *The Routledge Dictionary of English Language Studies*. Routledge, 2007.
59. *Politics as Text and Talk. Analytic Approaches to Political Discourse / Ed. By P.A. Chilton, C. Schäffner. Amsterdam, 2002. – p.3-4.*
60. Reddy, M. The conduit metaphor A case of frame conflict in our language about language. In A. Ortony (Ed.) *Metaphor and thought*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1979. – pp.320

61. Teun A. van Dijk, *What is Political Discourse Analysis?* Universiteit van Amsterdam, Amsterdam: Benjamins, 1998. – pp.52
62. Tsuchiya, S., Shirai, K., Suzuki, H., & Kawamori, M. *Nihongo no imiron o motomete* 4. *Gekkan Gengo*, 1990. – pp.90-95.
63. Velleman J.D. *Narrative Explanation* // *The Philosophical Review*, 2003. Vol. 112, No. 1.
64. Yokota M. *The Role of Questioning in Japanese Political Discourse*, LA: University of California, 1994
65. Даниленко В.П. Ещё раз о грамматическом статусе лексикологии. – URL: <http://slovo.isu.ru/danilenko/articles/lecsologia.html>
66. Минаева Л.В. Об интертекстуальности и гипертекстуальности политического дискурса, 2014 URL: <http://spa.msu.ru/uploads/files/stati/minayeva.pdf>
67. Пашинян И.А. Контент-анализ как метод исследования: достоинства и ограничения, 2012 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontent-analiz-kak-metod-issledovaniya-dostoinstva-i-ogranicheniya/viewer>
68. *Speeches and Statements by the Prime Minister* URL: https://japan.kantei.go.jp/98_abe/statement/index_e.html
69. Teun A. Van Dijk, *Political discourse and ideology*, 2002 URL: https://www.researchgate.net/publication/238523472_Political_discourse_and_ideology
70. *Presidential Rhetoric* URL: <http://www.presidentialrhetoric.com/programs/index.html>
71. Wala' Al-Majali, *Discourse Analysis of the Political Speeches of the Ousted Arab Presidents during the Arab Spring Revolution using Halliday and Hasan's Framework of Cohesion*, 2015 URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1080129.pdf>